

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI

ÖĞRETMEN ADAYLARININ DENETİM ODAĞI VE ÖZ YETERLİK
İNANÇLARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra MUTLU YENER

MALATYA 2018

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI

ÖĞRETMEN ADAYLARININ DENETİM ODAĞI VE ÖZ YETERLİK
İNANÇLARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra MUTLU YENER

Danışman: Doç. Dr. Hasan DEMİRTAŞ

MALATYA 2018

KABUL VE ONAY SAYFASI

T.C

İnönü Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

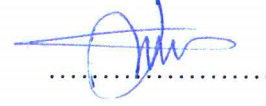
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Eğitim Yönetimi Bilim Dalı

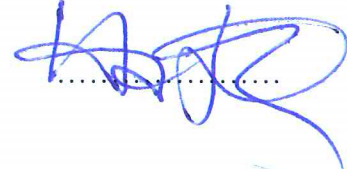
Esra MUTLU YENER tarafından hazırlanan ÖĞRETMEN ADAYLARININ DENETİM ODAĞI VE ÖZ YETERLİK İNANÇLARININ İNCELENMESİ başlıklı bu çalışma, 28/08/2018 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Doç. Dr. Çağlar ÇAĞLAR

Üye (Tez Danışmanı): Doç. Dr. Hasan DEMİRTAŞ

Üye: Doç. Dr. Niyazi Özer

ONAY

28/08/2018

Doç. Dr. Niyazi ÖZER

Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Hasan DEMİRTAŞ' ın danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **Öğretmen Adaylarının Denetim Odağı ve Öz Yeterlik İnançlarının İncelenmesi** başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Esra MUTLU YENER

Babama...

ÖNSÖZ

Eğitim sisteminin en temel öğesi öğretmendir. Öğretmen, öğrenmeye rehberlik eden kişidir. Öğretmenlerin alan bilgisi ve mesleki bilgileri kadar kişilik özellikleri de önemlidir. Çünkü öğretmenlerin kişilik özellikleri onları rol model alan öğrencilerini etkilemektedir. Bu nedenle öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinden biri olan denetim odağı ve öz yeterlik inançlarının mesleklerini yaparken çok etkili olduğu düşünöldüğünden bu konu araştırmaya değer bulunmuştur.

Araştırmamın her aşamasında desteğini ve yardımını esirgmeden tüm aşamalarda büyük bir sabırla beni yönlendiren danışmanım, Sayın Doç. Dr. Hasan DEMİRTAŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans öğrenimim boyunca bilgi ve deneyimleriyle akademik gelişimime destek sağlayan değerli hocalarım, Prof. Dr. Burhanettin DÖNMEZ'e, Doç. Dr. Mehmet ÜSTÜNER'e, Doç. Dr. Necdet KONAN'a, Dr. Öğr. Üyesi Mahire ASLAN'a, Dr. Öğr. Üyesi Melike CÖMERT'e ve Dr. Öğr. Üyesi Sevim ÖZTÜRK'e teşekkürlerimi sunarım. Araştırmanın birçok aşamasında katkıda bulunan Arş. Gör. Ufuk ERDOĞAN'a teşekkür ederim.

Hayatım boyunca her zaman yanımda olduğunu hissettiğim canım babama, kızımın tüm bakımıyla ilgilenen ve beni sonuna kadar destekleyen sevgili anneme, bu zorlu süreci kolaylaştırmak için manevi olarak yanımda olan değerli eşime ve zamanından çaldığım biricik kızıma teşekkürü bir borç bilirim.

Malatya, 2018

Esra MUTLU YENER

ÖZET

ÖĞRETMEN ADAYLARININ DENETİM ODAĞI VE ÖZ YETERLİK İNANÇLARININ İNCELENMESİ

MUTLU YENER, Esra

Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Yönetimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hasan DEMİRTAŞ
Temmuz- 2018, xii+83 Sayfa

Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançlarını incelemektir. Araştırmada öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançlarının düzeyi ve bu düzeylerin cinsiyet, öğrenim görülen sınıf, mezun olunan lise türü değişkenlerine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı, denetim odağı ve öz yeterlik arasında ilişki olup olmadığı ve denetim odağının öz yeterliği yordayıp yordamadığı incelenmiştir.

Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi ve nedensel karşılaştırmalı desen kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2017- 2018 eğitim öğretim yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 3611 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini tabakalı örnekleme yöntemiyle seçilen 347 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak Tschannen-Moran, Woolfolk Hoy ve Hoy (1998) tarafından geliştirilen Türkçeye uyarlaması ise Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından yapılan “Öğretmen Öz Yeterlik Ölçeği” ve Dağ (2002) tarafından geliştirilen “Denetim Odağı Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 22 programı kullanılarak yapılmıştır.

Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançlarının düzeyini belirlemek için betimsel istatistikler kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançlarının cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla t testi, öğrenim gördükleri sınıf, mezun oldukları lise türü değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik algıları arasında ne düzeyde bir ilişki olduğunu belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının öz yeterliklerini ne düzeyde yordadığını belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının öz yeterlik düzeyleri 3.72 ortalama ile “oldukça yeterli” düzeyde ve denetim odağı ise 2.59 ortalama ile “pek uygun değil” düzeyinde bulunmuştur. Öğretmen adaylarının denetim odağının ve öz yeterlik inançlarının cinsiyet, öğrenim görülen sınıf, mezun olunan lise türü değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Denetim odağı ile öz yeterlik inancı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının denetim odağı, öz yeterlik inançlarını anlamlı bir şekilde yordamakta ve öz yeterliliğe ilişkin varyansın yaklaşık % 6'sını açıklamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Denetim Odağı, Öz Yeterlik, Öğretmen Adayı

ABSTRACT

THE RESEARCH OF PRE-SERVICE TEACHERS' LOCUS OF CONTROL AND THEIR SENSE OF SELF EFFICACY

MUTLU YENER, Esra

Master's Degree, İnönü University, Institute of Educational Sciences Department
of Educational Administration and Supervision

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Hasan DEMİRTAŞ

June- 2018, xii +83 Page

The aim of this study is to research pre-service teachers' locus of control and their sense of self- efficacy. In this study, pre-service teachers' locus of control and the level of their sense of self efficacy and whether these levels can differ depending on gender, the class of study, the type of graduated high school, whether there is any relation between locus of control and self- efficacy and whether locus of control can predict the self- efficacy were investigated.

In the study, relational and casual scanning method was used. 3611 students, studying at Inonu University Faculty of Education in 2017-2018 Academic Year constitute the population of the study. 347 pre-service teachers, chosen by stratified sampling method constitute the sample of the study.

As the data collection tool, "Self-Efficacy Tool for Teachers" designed by Tschannen-Moron, Woolfolk Hay and Hay(1998) and adapted to Turkish by Çapa, Çakıroğlu and Sarıkaya(2005),and "Locus of Control" designed by Dağ(2002) were used. Data analysis was done by using SPSS 22 program.

Descriptive statistics was used to determine the level of pre-service teachers' Locus of control and their sense of self efficacy. T test was used to understand whether

the pre-service teachers' locus of control and their sense of self- efficacy could differ according to gender factor, an one-way analysis of variance (ANOVA) was done to identify the pre-service teachers' locus of control and their sense of self efficacy could differ according to the class of study and the graduated high school factors. Pearson Product Moment Correlation was used to determine the level of relation between pre-service teachers' locus of control and their sense of self efficacy. Multiple Linear Regression Analysis was done to identify how the pre-service teachers' perception about locus of control could predict their self-efficacy.

As a result of this study, the level of pre-service teachers' self-efficacy was found "fair enough" with an average of 3.72 and their locus of control was found "not very convenient" with an average of 2.59, It was determined that the pre-service teachers' locus of control and their sense of self efficacy don't have significant differences depending on gender, the class of study and the graduated high school factor. A negative significant relationship between the locus of control and the sense of self- efficacy was found. The pre-service teachers' locus of control predicts their sense for self-efficacy significantly and explains the variance of self-efficacy about 6 %.

Key Words: Locus of Control, Self- Efficacy, Pre-service Teacher

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	i
ONUR SÖZÜ.....	ii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmacının Amacı ve Önemi.....	3
1.3. Problem Cümlesi.....	4
1.3.1. Alt Problemler.....	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.5. Varsayımlar.....	5
1.6. Tanımlar.....	5

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2. 1. KURAMSAL BİLGİLER

2.1.1. Öğretmenlik Mesleği.....	7
2.1.2. Denetim Odağı Kavramı.....	10
2.1.3. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	11
2.1.3.1. Davranış Potansiyeli.....	12
2.1.3.2. Beklenti.....	13
2.1.3.3. Pekiştirme Değeri.....	14
2.1.3.4. Psikolojik Durum.....	14

2.1.4. İç ve Dış Denetim Odağı.....	15
2.1.4.1. İçten Denetimli Bireylerin Özellikleri.....	16
2.1.4.2. Dıştan Denetimli Bireylerin Özellikleri.....	17
2.1.5. Öğretmenlerin Denetim Odağı ile Öğrencilerin Denetim Odağı Arasındaki İlişki.....	17
2.1.6. Yeterlik ve Öz Yeterlik İnancı.....	19
2.1.7. Öz Yeterlik İnancının Kaynakları.....	21
2.1.7.1. Doğrudan Deneyimler.....	21
2.1.7.2. Dolaylı Deneyimler.....	22
2.1.7.3. Sözel İkna.....	22
2.1.7.4. Fiziksel ve Duygusal Durum.....	23
2.1.8. Öz Yeterlik İnancının Etkileri.....	23
2.1.8.1. Bilişsel Süreç.....	23
2.1.8.2. Duyuşsal Süreç.....	24
2.1.8.3. Güdüleme Süreci.....	24
2.1.8.4. Seçim Süreci.....	25
2.1.9. Öğretmen Öz Yeterliği.....	25
2.1.10. Denetim Odağı Ve Öz Yeterlik İnancı Arasındaki İlişki.....	28
2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	
2.2.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	30
2.2.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	39

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli.....	40
3.2. Evren ve Örneklem.....	41
3.3. Veri Toplama Araçları.....	43
3.3.1. Öz Yeterlik Ölçeği.....	43
3.3.2. Denetim Odağı Ölçeği.....	44

3.4. Verilerin Analizi.....	45
-----------------------------	----

BÖLÜM IV
BULGULAR VE YORUM

4. 1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	49
4. 2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	51
4. 3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	53
4. 4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	56
4. 5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	59
4. 6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	60

BÖLÜM V
SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar.....	63
5.2. Öneriler.....	66
5.2.1. Uygulayıcılar İçin Öneriler.....	66
5.2.2. Araştırmacılar İçin Öneriler.....	67
KAYNAKÇA.....	68
EKLER.....	77
Ek.1.Araştırmada Kullanılan Ölçekler.....	77
Ek.2.Ölçek Kullanım İzinleri.....	81
Ek.3. İnönü Üniversitesi Araştırma İzin Belgesi.....	83

TABLolar LİSTESİ

Tablo Başlığı	Sayfa
Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler.....	42
Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Denetim Odağı ve Öz Yeterlik İnançlarının Düzeyi.....	50
Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Öz Yeterliklerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Analizi.....	51
Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Denetim Odağına İlişkin Algılarının Cinsiyet Değişkenine Göre Analizi.....	53
Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Öz Yeterliklerinin Mezun Oldukları Lise Değişkenine Göre Analizi.....	54
Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Denetim Odağına İlişkin Algılarının Mezun Oldukları Değişkenine Göre Analizi.....	55
Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Öz Yeterliklerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Değişkenine Göre Analizi.....	56
Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Denetim Odağına İlişkin Algılarının Öğrenim Gördükleri Sınıf Değişkenine Göre Analizi.....	58
Tablo 9. Öğretmen Adaylarının Denetim Odağı ve Öz Yeterlikleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Testi Sonuçları.....	59
Tablo 10. Denetim Odağı ve Öz yeterlik Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	61

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu ve alt problemleri hakkında bilgi verilerek; araştırmanın amacı ve önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmada kullanılan temel kavramların tanımları yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Bilgi çağı olarak adlandırılan 21. Yüzyılda bilim, teknoloji, ekonomi ve toplumsal alanlarda hızlı bir değişim ve gelişim meydana gelmektedir. Teknolojik ve ekonomik olarak gelişmek isteyen ülkelerin eğitilmiş insan gücüne ihtiyacı vardır. Hızla değişen dünyada toplumların bu değişime ayak uydurabilmesi için, yeni fikirler üreten, araştıran, sorgulayan bireylerin yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu bireylerin yetiştirilmesi de eğitim yoluyla olur (Özer ve Gelen, 2008, s. 41).

Toplumsal olarak ilerleyebilmek için okullarda iyi bir eğitim veriliyor olması gerekmektedir. Bu okullardaki başarının sağlanabilmesi için nitelikli öğretmenlere ihtiyaç vardır (Seferoğlu, 2004, s. 40).

Eğitim sisteminin en önemli unsuru öğretmenlerdir. Ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerden kalkınması, öğretmenlerin görevlerini iyi yapmalarına bağlıdır. Bu yüzden öğretmenlerin ülkenin ve çağın beklentilerine cevap verecek şekilde yetiştirilmesi gerekir (Yetim ve Göktaş, 2004, s. 542).

Literatüre göre, öğretmenlerin üç alanda yeterli olması gerekir. Öğretmenlerin alan bilgisi, genel kültür ve meslek bilgisine sahip olmaları beklenir. Günümüzde öğretmen atamaları yapılırken öğretmen adayları genel kültür ve genel yetenek, eğitim bilimleri ve alan bilgilerini ölçen sınavlara girerek seçilirler. Fakat nitelikli öğretmen yetiştirebilmek için sadece bu üç alana ilişkin özelliklerin kazandırılması yeterli değildir (Akkaya, 2015, s. 5). Nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesinde alan bilgisi, genel kültür ve öğretmenlik becerileri kadar kişilik özellikleri önemlidir (Şara, 2012, s. 2).

Bir kişilik özelliği olarak incelenen denetim odağı kavramı, birçok araştırmanın konusu olmuş ve farklı değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir (Dağ, 1990, s. 6). Rotter

(1966) tarafından Sosyal Öğrenme Kuramı içinde tanımlanan denetim odağı; insanın, iyi ya da kötü kendisini etkileyen olayları kendi yetenek, özellik ve davranışlarının sonuçları olarak veya şans, kader, talih ve daha güçlü başka insanlar gibi kendi dışındaki güçlerin işi olarak algılaması eğilimidir. Yani denetim odağı, kişilerin yaşadıkları olayların sebeplerini nasıl açıkladığına ilişkin düşünceleridir.

Kişiler yaşadıkları olayların kendi davranış veya özelliğine bağlı olduğunu düşünüyorsa içten denetimli, olayların sonuçlarının kendi dışındaki güçlere bağlı olduğunu düşünüyorsa dıştan denetimli olarak tanımlanır (Küçükkaragöz, 1998, s. 4).

İçten denetimli kişiler diğer kişilere göre kendilerini daha etkili, güvenli ve bağımsız kişiler olarak algırlar; kendilerine saygı duyarlar; girişimci, duygusal yönden daha sağlıklı ve dengelidirler; olumsuzluklara daha fazla dayanır ve olumsuzluklar karşısında çaba gösterir; özgürlüklerinin kısıtlanmasına izin vermezler. Ayrıca içten denetimli kişilerin sosyal ilişkileri iyidir; çevreyle baş etmede oldukça etkilidirler, savunma mekanizmalarını daha az kullanırlar; zamanı iyi değerlendirirler, entelektüel ve akademik etkinliklere meraklıdır, akademik başarıları daha yüksektir (Yeşilyaprak, 2014, s. 243).

Dıştan denetimli kişilerin ise yeterlilik, beklenti, kendini kabul etme ve kendilerine saygı düzeyleri düşüktür. Bu kişiler daha yalnızdırlar; daha fazla depresif özellikler gösterirler. Dıştan denetimliler olayların sonuçlarını değiştiremeyeceklerini düşündüklerinden çevrelerinde değişim yapmak istemezler; çevrelerindeki olayları denetim altına alamayacaklarını ve sonucu etkilemeyeceklerini düşündüklerinden daha kaygılı, daha pasif ve daha kuşkucudurlar. Ayrıca dıştan denetimliler, savunma mekanizmalarını çok sık kullanır ve daha fazla saldırgan tutum sergilerler (Yeşilyaprak, 2014, s. 244).

Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı'nda tanımlanan öz yeterlik inancı, bireyin istenen bir davranışı gerçekleştirebilmesi için gerekli olan eylemleri planlı, düzenli ve başarılı olarak yapabileceğine dair kendine olan inancıdır (Bandura, 1977). Öz yeterlik kavramı öğretmenlik mesleği açısından ele alındığında, öğretmenin gerektirdiği görev ve sorumlulukları gerçekleştirebilmek için sahip olunması gereken bilgi beceri ve tutumlar şeklinde ifade edilebilir (Demirtaş, Cömert ve Özer, 2011, s. 99).

Ashton (1984) ise öğretmen öz yeterlik inancını, öğrencilerin performanslarını etkileme becerileri olarak tanımlamıştır. Öğretmenlerin öz yeterlik inançlarıyla ilgili

yapılan çalışmalarda, öğretmenlerin öz yeterlik inançları ile öğrencilerin başarısı ve öğrencilerin öz yeterlik inancı arasında güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür (Ashton, 1984; Gibson ve Dembo, 1984; Schunk, 1985; Woolfook ve Hoy, 1990).

Öğretmenlerin öz yeterlik inançlarının yüksek veya düşük olması öğrenme öğretme sürecini etkilemektedir. Öz yeterlik inancı yüksek olan öğretmen, öğrenciler üzerinde etkisinin olduğuna inanır, ders işlerken farklı öğretim yöntem ve tekniklerini kullanır. Öğrenme öğretme sürecinde zorluklarla karşılaştığında hemen pes etmez. (Hazır Bıkmaz, 2014, s. 310). Bu nedenle eğitim öğretimin etkililiği ve öğrenci başarısının artırılması için öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının güçlendirilmesi önemlidir.

Sonuç olarak öğretmenlerin denetim odağı ve öz yeterlik inançları öğretmenlerin mesleki başarısını etkileyen önemli kişilik özelliklerindedir. İçten denetimli ve yüksek öz yeterliğe sahip öğretmen adaylarının gelecekte iyi bir öğretmen olacağı söylenebilir. Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik algılarının düzeyinin belirlenmesi ve bunları etkileyen faktörlerin tespit edilmesi, çağın ihtiyacı olan öğrencilerin yetiştirilmesi bakımından önemlidir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı eğitim sistemimizde görev yapacak olan öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançlarının incelenmesidir. Araştırmada öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançlarının bazı değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Ayrıca denetim odağı ve öz yeterlik inancı arasındaki ilişki düzeyi araştırılmış ve denetim odağının öz yeterlik inancını anlamlı biçimde yordayıp yordamadığı incelenmiştir.

Günümüzde öğretmenlerden içten denetimli ve yüksek öz yeterlik inancına sahip öğrenciler yetiştirilmesi beklenmektedir. Bu öğrencilerin yetişebilmesi için öğretmenlerinde bu kişilik özelliklerine sahip olması gerekmektedir. Çünkü öğrenciler bu kişilik özelliklerini model alma yolu ile öğrenebilirler. Ayrıca öğretmen adaylarının kişilik özellikleri eğitim öğretim sürecinde kullanılacak yöntemi, sınıf yönetimini, zamanı etkili kullanmayı, zorluklara karşı sabırlı olmayı etkilediğinden önemlidir. Bu yüzden

öğretmen adaylarının denetim odaklarını ve öz yeterlik inançlarını inceleyen araştırmalar yapılmalıdır.

Ülkemizde ve yurt dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde denetim odağı ve öz yeterlik kavramları ile başka değişkenlerin ilişkisinin incelendiği pek çok çalışmaya rastlanmıştır. Ayrıca öğretmenlerin denetim odağı ve öz yeterlilik inançları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda görülmüştür. Yurt içinde Saracaloğlu, Yenice ve Özden'in (2013) Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Sınıf öğretmeni adaylarının öz yeterlik inancı ve akademik kontrol odaklarını inceledikleri çalışma ve Yenice, Evren ve Özden'in (2012) Fen Bilgisi öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı ve akademik kontrol odağı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışma ve Dönmez'in (2011) Sınıf öğretmenlerinin fen ve teknoloji dersi öz yeterlik inançlarının denetim odağına göre farklılığını araştıran çalışmasının olduğu görülmüştür. Aynı zamanda Yurt dışında ise Severino, Aiello, Cascio, Ficarra ve Messina (2011) yaşam boyu öğrenmede öz yeterlik ve denetim odağının rolünü incelediği araştırması görülmüştür. Bu çalışma, farklı branşlarda olan öğretmen adaylarının denetim odağı ile öz yeterlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi ve literatüre daha fazla katkıda bulunması sebebiyle önemlidir. Ayrıca araştırmadan elde edilen bulgular, bu alanda sınırlı sayıda çalışma olduğu için yapılan diğer araştırmaların sonuçları ile karşılaştırılma ve sonraki araştırmalara kaynaklık etmesi nedeniyle önemlidir.

1.3. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesi: “Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları arasındaki ilişki nedir?” şeklindedir.

1.3.1. Alt Problemler

Bu araştırmanın problem cümlesi, problemi daha ayrıntılı olarak çözümleyebilmek için şu alt problemlere ayrılmıştır.

- 1) Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançlarının düzeyi nedir?
- 2) Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları cinsiyetlerine göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?

3) Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları mezun oldukları lise türüne göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?

4) Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları sınıf değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?

5) Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları arasındaki ilişkinin düzeyi nedir?

6) Öğretmen adaylarının denetim odağı, öz yeterlik inançlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma,

1) İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileri ile sınırlıdır.

2) Araştırmada incelenen denetim odağı, Denetim Odağı Ölçeğinden elde edilen bilgilerle sınırlıdır.

3) Araştırmada incelenen öz yeterlik, Öğretmen Öz Yeterlik Ölçeğinden elde edilen bilgilerle sınırlıdır.

4) Bu araştırma 2017- 2018 öğretim yılında elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

1) Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının objektif, samimi, gerçek duygu ve düşüncelerine uygun olarak yanıtladıkları varsayılmıştır.

2) Denetim Odağı ve Öz Yeterlik Ölçeklerinin bu araştırmaya uygulanabileceği ve elde edilen bulguların geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Denetim Odağı: Kişinin yaşadığı olayların sonuçlarını kendi davranışları veya kendisinin dışındaki faktörlere (şans, kader, diğer güçlü kişiler vb.) bağlama eğilimidir (Rotter, 1966) .

Öz yeterlik: Bireyin belirli bir davranışı yapabilmesi veya bir performansı gösterebilmesi için gerekli etkinlikleri planlayarak, başarılı bir şekilde yapabilme kapasitesine ilişkin kendine olan inancı ya da güveni şeklinde tanımlanabilir (Bandura, 1977, s. 191).

Öğretmen Adayı: MEB (1998), kendi branşında okul ortamında öğretmenlik uygulaması yapan, yükseköğretim kurumunun öğretmenlik bölümünde öğrenim gören öğrenci olarak tanımlamıştır.

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırma konusu ile ilgili temel kavramların açıklanmasına ilişkin kuramsal bilgilere ve bu konularda yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. KURAMSAL BİLGİLER

Araştırmanın konusu ile ilgili kuramsal bilgiler öğretmenlik mesleği, denetim odağı ve öz yeterlik alt başlıklarında açıklanacaktır.

2.1.1.Öğretmenlik Mesleği

Eğitim, bireyi toplumsal ve mesleki hayata hazırlama, gerekli bilgi beceri ve kişilik özellikleri kazandırma ve istendik yönde davranış değiştirme sürecidir. Eğitim bireyin toplumsallaşmasını sağlar. Toplumun kültürel değerleri bireylere eğitim yoluyla aktarılır. Eğitim yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Okul ise eğitim sürecinin planlı olarak yürütüldüğü yerdir. Okullarda yürütülen planlı, programlı öğretme faaliyetlerine öğretim denir. Bireyin toplumsal hayatında ailesi, akranları ve kendisinden deneyimli diğer kişiler bireye tecrübe ve bilgilerini aktararak öğreten konumunda olabilirler. Fakat bu kişiler öğretmen değildir. Çünkü öğretmenlik mesleği uzmanlık gerektiren bir meslektir. Öğretmen, formal eğitim kurumlarında öğretim görevini yerine getiren uzman kişilerin yaptığı meslek olarak tanımlanabilir (Özden, 2004, s. 7-8).

Öğretmenlik, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 43. maddesinde "Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği" olarak tanımlanmıştır. Aynı kanunun devamında öğretmenlerin görevlerini yaparken Türk Milli Eğitiminin temel amaçlarına ve ilkelerine bağlı olmaları gerektiği belirtilmiştir (MEB, 1973).

Öğretmen eğitim öğretim sürecini düzenleyen, istendik davranışları kazandıran profesyonel kişidir (Sönmez, 2003, s. 3). Başka bir ifadeyle öğretmenlik, eğitim sisteminin farklı kademelerinde öğretme öğrenme sürecini gerçekleştiren genel kültür ve mesleki bilgi beceri bakımından üst düzeyde niteliklere sahip, alanında uzman olan kişilerin yaptığı meslektir (Ünal ve Ada, 2001, s. 25).

Bir eğitim sisteminin temel amacı ülkenin ve çağın ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirmektir. Bu amacın gerçekleşmesi öğretmenlerin niteliklerine bağlıdır. Bir ülkenin kalkınmasında, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, toplumdaki huzur ve barışın sağlanmasında, bireylerin meslek edinmesinde ve sosyalleşmesinde öğretmenler önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle öğretmenlik mesleği toplumların geleceğini etkileyen önemli bir meslektir (Özden, 1999, s. 9).

Eğitim, öğrenci, öğretmen, program, yönetici ve fiziki kaynaklardan oluşan bir sistemdir. Eğitim sistemini geliştirmek için sistemi oluşturan tüm unsurların iyileştirilmesi gerekir. Bunun için nitelikli öğretmenlere, çağdaş programlara, gelişmiş fiziki ortamlara, istekli öğrencilere ve iyi yöneticilere ihtiyaç vardır. Sistemdeki her bir öge sistemin tamamını etkiler. Sistemin bir parçasındaki aksama sistemin işleyişini bozar ve verimi düşürür. Eğitim sisteminde bütün parçalar önemlidir fakat öğretmen diğer unsurları bir araya getiren en temel öğedir (Sayan, 2015, s. 586 -587).

Öğretmenlik, belirli bir alanın uzmanı olarak yetiştirilen kişilerin yaptığı profesyonel meslektir. Dolayısıyla öğretmen adaylarının bir takım yeterliklere sahip olarak yetiştirilmesi gerekir. Öğretmenlik yeterlik alanları alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür olmak üzere üçe ayrılır. Alan bilgisi, öğretmen adayının yetiştirildiği alanın bilgisine sahip olmasıdır. Öğretmen adayı öğretmen yetiştirme programında kendi uzmanlık alanıyla ilgili yetiştirilir. Öğretmen alanını ne kadar iyi bilirse o kadar kendine güveni olur. Öğretmenin bir alanın uzmanı olması öğretmenlik mesleğinin ilk koşuldur. Fakat sadece konu alanının uzmanı olması öğretmen olması için yeterli değildir. Bir öğretmenin hem alan bilgisine sahip olması hem de bildiğini nasıl öğreteceğini de bilmesi gerekir. Öğretmen adaylarına öğretmenlik meslek bilgisini kazandırmak için öğretmen yetiştirme programlarında kuramsal ve uygulamalı eğitimler verilmektedir. Öğretmende olması gereken diğer bir yeterlik türü de genel kültürdür. Öğretmen, alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisinin yanı sıra insanı, toplumu, dünyayı ilgilendiren konularda genel bir dünya görüşüne sahip olmalıdır. Öğretmen

adaylarının geniş genel kültüre sahip olmaları için öğretmen yetiştirme programlarında zorunlu ve bazı seçmeli dersler vardır (Şişman, 1999, s. 9- 10-11).

Çağımızda bilgi ve teknolojiye hızlı gelişmeler yaşanmaktadır. Hızlı değişim ve gelişmelerin yaşandığı 21. yüzyılın öğretmeni değişimleri yakından takip eden, yeniliklere açık olan, araştırmacı, bilimsel bilgiye nasıl ulaşacağını bilen kişi olmalıdır. Öğretmenlerden öğrencilerin gelişimine katkıda bulunması, öğrencinin ihtiyaçlarına göre eğitim ortamını düzenlemesi, etkili iletişim, problem çözme becerisi ve analitik düşünme yeteneğine sahip öğrenciler yetiştirmesi beklenmektedir (Özden, 2004, s. 22).

Ayrıca eğitim sisteminde öğrenmeyi öğrenme, etkin öğrenme, yaşam boyu öğrenme gibi yeni yaklaşımların benimsenmesi öğretmenlerin görev ve sorumluluklarını değiştirmiştir. Geleneksel anlayışta öğretmen alan bilgisine sahip öğrenciye bildiklerini aktaran kişi iken, günümüzde sadece bilgiyi aktaran değil, bilgiye ulaşmada yol göstericidir. Öğretmenlerden beklenen; kendi öğretim alanını çok iyi bilmesinin yanı sıra, öğrencilere araştırma, sorgulama, eleştirel ve analitik düşünme becerileri kazandırabilecek ve öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştıracak şekilde etkinlikleri düzenleyebilecek yeterliklere sahip olmalıdır. Öğretmenler öğrenciye rehber olup nasıl öğreneceğini göstermeli ve bunun için öğrencinin yaparak yaşayarak öğrenmesi için uygun ortamı hazırlamalıdır. Eğitim öğretim programlarının, toplumun, bireyin gereksinimlerinin değişmesi öğretmenlerin görev ve sorumluluklarını değiştirmekte ve sahip olması gereken bilgi, beceri ve niteliklerini de artırmaktadır (Karacaoğlu, 2008, s. 71).

Öğretmenler öğrencilerin öğrenmesinden ve eğitilmesinden sorumlu olan kişilerdir. Öğretmenler öğrenme ortamını düzenlemenin yanı sıra öğrencileri eğitmekle de görevlidir. Öğretmenler öğrencilere hem bilgi ve beceri kazandırmalı hem de kişiliği ve karakteri ile onlara örnek olmalıdır (Küçükahmet, 1993, s. 77). Araştıran, sorgulayan, sürekli değişim ve gelişim içerisinde olan, yeniliklere açık, teknolojiye kolay uyum sağlayan, kişisel özelliklerini ve mesleğini geliştirmek için çaba gösteren, sosyal ilişkileri iyi, bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı ve son olarak bütün bu özelliklerinin yanında işini severek yapan öğretmenler nitelikli öğretmenler olarak görülmektedir (Akkaya, 2015, s. 5).

Öğretmenlerin davranış, düşünce, tutum ve hareketleri öğretmenin kişiliğini oluşturan unsurlardır. Öğretmenlerin kişilik özellikleri kendisini rol model alan

öğrencileri oldukça etkiler. Bu sebeple öğretmenler kişilik özellikleri bakımından da öğretmenlik mesleğine uygun olmalıdır ve öğretmenlerin kişilik gelişimine önem verilmelidir.

2.1.2. Denetim Odağı Kavramı

Kişilik geçmişte ve günümüzde üzerinde araştırma yapılan konulardan biridir. Kişiliğin çok farklı yönü olduğundan tanımlanması zordur. Kişilik bir insanı başkalarından ayıran bedensel, ruhsal, zihinsel özelliklerinin tamamı olarak değerlendirilebilir. Kişiliğin önemli boyutlarından biri de denetim odağıdır. Denetim odağı ilk kez 1954 yılında kişiliğin oluşumunu açıklamak amacıyla J. B. Rotter tarafından Sosyal Öğrenme Kuramında tanımlanan bir kavramdır (Genç, 2000, s. 39-40).

Rotter' e göre denetim odağı, bireyin iyi ya da kötü kendisini etkileyen olayların ve davranışların sonucunu kendisine ya da kendi dışındaki diğer kişilere, şans, kader gibi unsurlara bağlamasıdır (Rotter, 1966, s. 1). Birey, sosyal gelişim süreci boyunca, çocukluktan itibaren hangi davranışının hangi sonuçları doğuracağı ve hangi sonuçların kendi davranışlarından kaynaklandığı, hangilerinin kendi dışındaki etkenlere bağlı olduğu konusunda oldukça tutarlı beklentiler geliştirir (Yeşilyaprak, 2014, s. 242).

Bireyin davranışı sonucunda aldığı ödül ve cezalar davranış üzerinde etkilidir. Bir öğrenme ilkesi olarak; ödül davranışın yinelenme olasılığını artırır, ceza ise davranışın yinelenme olasılığını azaltır. Fakat ödülün etkisi bireyin davranış ile ödül arasında nedensellik ilişkisi algılayıp algılamamasına bağlıdır. Yani her birey ödülü kendine göre algılar ve ona göre ödülün davranış üzerinde etkisi farklı olur. Eğer birey ödülü kendi davranış, yetenek ve çabalarının sonucu olarak algılıyorsa, ödül davranış üzerinde etkili olacaktır. Fakat birey ödülü kendi davranışlarından bağımsız, şans, talih, güçlü diğer insanlar gibi kendi dışındaki başka güçler tarafından uygulanan denetlenen bir olgu olarak görüyorsa, ödül davranışın yinelenme olasılığını artırmayacaktır. Kısaca insanlar ödül ve cezaların kaynağını kendi içinde yada kendi dışındaki güçlere bağlı olarak algılayabilir. Rotter (1966) ödül ve cezaları belirleyen güçlerin kaynaklandığı yere “denetim odağı” adını vermektedir (Dönmez ve Başal, 1985, s. 7; Yeşilyaprak, 2014, s. 242).

Denetim odağı, “bireylerin davranışları sonucunda elde ettikleri pekiştirmelerin ve ödüllerin, ya da başarı veya başarısızlık durumlarının, nelere atfedildiği” ile ilişkilidir.

Bu atıflar kişinin kendisine ve ya kişi dışındaki diğer unsurlara da olabilir (Basım ve Şeşen, 2006, s. 160).

Denetim odağı kişinin karşılaştığı olayların sonuçları hakkındaki bireylerin geliştirdiği beklenti değişkenidir. Kişi kendisini etkileyen olayların kendi yetenek, özellik ve davranışı sonucunda olduğuna inanıyorsa içten denetimli, olayların sonuçlarının kendinden bağımsız şans, kader, kendi dışındaki güçler tarafından gerçekleştiğine inanıyorsa dıştan denetimlidir. Bireyin içten veya dıştan denetimli olması yaşadığı olaylara bağlı olarak değişebilir (Sarıkaya, 2007, s. 2).

Kişilerin, başlarına gelen olayların nedenlerini nasıl açıkladıkları çalışma hayatında ve sosyal hayatta önemlidir. Bazı bireyler yaşadıkları olayların sonuçlarını değiştirebileceğine inanırken, bazıları ise olayların sonuçlarının şans, kader gibi faktörlerin etkisinde olduğunu düşünmektedir. Kişilerin bu düşünceleri onların davranış şeklini etkilemektedir. Bu durum olayları kontrol edebileceğine inanan kişileri başarıya götürürken, her şeyi şans, kader gibi unsurlara bağlayan kişilerin başarısız olmasına sebep olmaktadır (Basım ve Şeşen, 2006, s. 159).

2.1.3. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı Julian B. Rotter tarafından geliştirilmiştir. Sosyal öğrenme kuramı davranışçı kuram ve bilişsel kuramı bütünleştirmeyi amaçlayan bir kuramdır. Sosyal öğrenme kuramı davranışçı kuramın kişiliğin oluşumunda çevrenin etkisi olduğu görüşünü benimser. Fakat kişiliğin oluşumu yalnızca çevre etkenlerine yani ödül ve cezalara bağlı değildir aynı zamanda duygu, inanç, içgüdüler ve düşünce süreçlerine de bağlıdır. Bu kuram davranışların oluşumunu açıklarken hem bilişsel kuramın hem de davranışçı kuramın bakış açısını paylaşarak her iki kuram arasında bağ oluşturarak olay ve durumlara açıklık getirir (Küçükkaragöz, 1998, s. 19).

Rotter (1975, 1982, 1990) Sosyal Öğrenme Teorisi'ni 5 temel varsayımla açıklamıştır.

1) "*İnsanlar anlamlı çevreleriyle etkileşim içindedirler*". İnsanların çevresel uyarıcılara verdikleri anlam ve değere göre onlara verdikleri tepkiler değişir. Rotter bu yüzden davranışın çevresel ve kişisel faktörlerin etkileşimi sonucunda oluştuğu görüşünü benimser.

2) “*İnsan kişiliği öğrenilir.*” Rotter’e göre daha önce yaşanan deneyimler bireye bazı şeyleri kazandırmış olsa bile, kişilik her zaman yeniliklere ve değişime açıktır. Bu nedenle yeni deneyimler aracılığıyla eski yaşamışlıklar iyi ya da kötü yeni anlamlar kazanacaktır.

3) “*Karakter temel bütünlüğe sahiptir.*” Kişilik göreceli bir birlik dengesine sahiptir. Deneyimler arttıkça, bireyler de daha önceki pekiştireçler ışığında yeni deneyimlerine yeni değerler verirler. Bu etkileşim daha tutarlı bir karakter oluşmasına sebep olur.

4) “*Motivasyon hedef odaklıdır.*” Rotter’e göre insan davranışını en iyi açıklayan insanın beklentileridir. Pekiştireç bireyin hedefe ulaşmasında etkin rol oynayan olay, durum ya da harekettir. İnsanlar, en çok kendilerini hedefe ulaştırarak davranışlar tarafından pekiştirilirler.

5) “*İnsanlar olayları tahmin etme yeteneğine sahiptirler.*” Bununla beraber, birey hedefe ulaşmadaki performansını pekiştireçleri değerlendirmede bir kıstas olarak kullanır (akt: Şengüder, 2006, s. 17).

Rotter’in sosyal öğrenme kuramı, beklentilere dayanır. Bu yüzden bu kurama beklenti- değer (expectancy-value) kuramı adı verilir. Birey, belirli bir davranışı, o davranıştan beklentisi olduğu için yapar. Ve birey için bu davranıştan elde edeceği sonucun bir değeri vardır. Belirli bir durumda beklenti veya değerden biri çok düşükse davranış meydana gelmez. Örneğin çocuk odasını toplayınca kendisine şeker verileceğini biliyorsa, şekeri almak istediğinde odasını toplar. Fakat çocuk şeker almak istemiyorsa, yani çocuk için şekerin bir değeri yoksa odasını toplamaz. Çocuk şeker almak istiyor fakat odayı toplasa bile kendisine şeker verilmeyeceğini biliyorsa yani beklentisi düşükse o zaman da odayı toplamaz. Bu sebeple Rotter, kişinin davranışını beklenti ve davranıştan elde edeceği sonucun değeri olmak üzere iki faktöre indirger (Cüceloğlu, 2012, s. 426).

Sosyal öğrenme kuramında davranış potansiyeli, beklentiler, pekiştirme değeri ve psikolojik durum olmak üzere dört tür değişken vardır.

2.1.3.1. Davranış Potansiyeli

Davranış potansiyeli belirli bir ortamda belirli bir davranışın ortaya çıkma ihtimalidir. Herhangi bir harekete kişi birçok farklı tepki verebilir. Kişinin hakarete

vereceği her bir olası tepkinin farklı davranış potansiyeli vardır. Kişi harekete karşı davranış potansiyeli en güçlü olan davranışını gösterecektir. Davranış potansiyeli; pekiştirme değeri ve beklentiye bağlı olarak değişir. Kişinin beklenti ve pekiştirme değeri düşükse davranış potansiyeli de düşük; beklenti ve pekiştirme değeri yüksek ise davranış potansiyeli yüksek olacaktır. Kişi eylemde bulunmadan önce alacağı pekiştiriciyi ve pekiştirmenin kendisi için değerini hesaplar. Eğer pekiştirici almayacağını ya da pekiştiricinin kendisi için önemli olmadığını düşünürse bireyin davranış potansiyeli düşük olur. Ancak kişi davranış sonunda kendisi için değerli bir pekiştireç alacağına inanırsa davranış potansiyeli yüksek olacaktır (Burger, 2006, s. 526; Çinko, 2009, s. 27; Kıral, 2012, s. 52; Phares, 1976, s. 20).

2.1.3.2. Beklenti

Beklenti, bir kişinin belli bir davranış veya durumun sonucunda bazı pekiştiricileri elde edeceğine dair öngörüleridir (Yılmaz, 2011, s. 45).

Birey davranışı gerçekleştirmeden önce davranışın nasıl bir sonuca yol açacağını düşünür. Geçmişte pekiştirece yol açan davranışlar bireyde güçlü beklenti oluşturur. Bireyin beklentisi yüksek ve güçlüyse davranışın sonunda başarılı olacağını düşünür. Bu yüzden bireyler yüksek beklenti içinde olduğu davranışı yapmayı tercih eder. Ancak kişinin irrasyonel olan beklentilere sahip olması kişinin psikolojik rahatsızlık göstermesine sebep olabilir (Kıral, 2012, s. 52).

Birey davranışı sonucunda pekiştiricinin gelmesini bekler. Bireyin beklentisi ihtiyaçlardan, önceden yaşadığı olaylardan elde ettiği tecrübelerden etkilenmesi sonucunda veya diğer kişilerle ilgili gözlemleri neticesinde oluşabilir (Demir, 2014, s. 42). Kişilerin davranışların sonucuna ilişkin beklentilerinin farklı olması aynı durum karşısında farklı davranmalarına sebep olur (Dönmez, 1985, s. 7).

İnsanlar pekiştirilen davranışları tekrar yapmak isterler. Fakat, Rotter ve davranışçı kuramın görüşlerini savunanlar davranışın oluşumunu farklı şekilde açıklarlar. Davranışçılara göre, kişinin davranışı önceki deneyimlere bağlı olarak güçlenir. Ancak Rotter, kişi bir davranışın sonucunda sık pekiştireç elde ederse, o kişinin gelecekte de o davranışın aynı şekilde pekiştirileceğine dair güçlü beklentiye sahip olacağını söylemektedir. Örneğin sınava çok çalışmış bir öğrenci yüksek not alacağına dair

beklentiye girer. Öte yandan davranışlar beklentisi gibi gerçekleşmediğinde yani pekiştirilmediğinde (çok ders çalışıp sınavdan düşük not almak gibi), ödüllendirilme beklentisi düşecektir. Kişinin beklentileri her zaman doğru olmayabilir (Yeşilyaprak, 2014).

Rotter'e göre bir davranışın sürekli pekiştirilmesi, o davranışın pekiştirileceğine dair güven artırır. Kişi pekiştirece göre davranışta bulunur. Kişi ilk karşılaştığı durumlarda ise, daha önceden benzer durumlardaki deneyimine bağlı olarak davranışla ilgili beklentiye girer ve beklentisine bağlı olarak davranışını gerçekleştirir.

2.1.3.3. Pekiştirme Değeri

Rotter, pekiştirme değerini; bir pekiştireci diğer bir pekiştirece tercih etme olarak tanımlamaktadır. Bireyin bir davranışı yapması veya yapmaması durumunda elde edeceği algısal değerdir. Birey için bir davranıştan elde edeceği sonucun değeri vardır. Eğer bireyin beklentisi veya o davranışın değeri çok düşükse davranış ortaya çıkmaz (Cüceloğlu, 2012). Rotter'ın kuramında beklentiler, davranışın oluşumunda önemli bir etkidir. Ancak bir beklentinin oluşabilmesi için öncelikle ihtiyaçlar önem kazanmaktadır (Genç, 2000, s. 41). Beklentilerin oluşumunda etkili olan bu ihtiyaçlar bireyi davranışa yönlendirmede etkin rol oynamaktadır.

Pekiştireçler, kişinin davranış sonuçlarıdır. Her insan için her pekiştirecin değeri aynı değildir. Pekiştirecin değeri sonuçların arzulanma düzeyini ifade eder. Kişinin olmasını istemediği şeylerin pekiştirme değeri düşük, gerçekleşmesini istedikleri şeylerin pekiştirme değeri yüksektir. Kişi yüksek değere sahip pekiştireci elde etmek amacıyla davranışı sık sık tekrarlar. Pekiştirme değeri, bir pekiştirmeyi diğerine tercih etme derecesi olarak tanımlamaktadır. Kişinin pekiştirme değeri zamana ve duruma göre farklılık gösterebilir (Kıral, 2012, s. 53).

2.1.3.4. Psikolojik Durum

Davranış yalnızca çevresel olayların ve kişisel özelliklerin sonucunda oluşmaz. Davranış daha çok bireyin çevresiyle kurduğu etkileşim sonucunda ortaya çıkar. Eğer davranışın oluşumunda fiziksel uyarıcılar etkili olsaydı bütün insanlar aynı uyarıcılara

aynı tepkileri verirdi. Eğer kişisel özellikler etkili olsaydı kişi farklı olaylara da aynı tutarlılıkta tepki verirdi. Dolayısıyla davranışın oluşumuna yön veren sadece çevresel ve kişisel özellikler değildir. Çevre ile bireyin etkileşimi davranışın oluşmasında önemli bir faktördür. Psikolojik durum ise insanın çevresiyle etkileşimi sonucunda oluşan bir durumdur (Şengüder, 2006, s. 21- 22).

Kişilerin içinde bulunduğu çevre ve duygusal durum onların psikolojik durumunu oluşturmaktadır. Farklı kişiler aynı durumu farklı şekilde yorumlayabilmektedir. Kişinin içinde bulunduğu duruma ve çevreye karşı kendi yorumu kişi için diğer uyarılardan daha fazla etkilidir ve kişinin nasıl davranacağını belirler (Kıral, 2012, s. 53).

Bireyin davranışı; davranışın potansiyeline, bireyin beklentisine, pekiştirecin birey için değerine ve bireyin içinde bulunduğu psikolojik duruma bağlı olarak şekillenir. Bu yüzden bireyin davranışını anlayabilmek için davranışı gerçekleştirme potansiyeline, beklentisine, pekiştirece verdiği öneme ve o an içinde bulunduğu psikolojik duruma bakılmalıdır.

2.1.4. İç ve Dış Denetim Odağı

Denetim odağı kavramı, ödül ve cezaların kişi tarafından mı yoksa kişinin dışındaki bir takım etkenlerce mi denetlendiğine ilişkin genel bir beklenti olarak tanımlanmaktadır. Böylece insanlar davranışlarının sonuçlarına ilişkin beklentilerini iki eğilimden birine bağlı olarak genelleştirmektedirler (Rotter, 1966).

Rotter'e göre denetim odağı, kişinin belli bir davranış sonucunda belli bir pekiştireç alacağına ilişkin beklentisinin kuvvetlenmesi sonucunda oluşur. Birey yaptığı davranış sonucunda elde ettiği pekiştiriciyi gelecekte de elde edeceğine ilişkin beklenti oluşturur. Yani birey tarafından pekiştirici davranışın sonucunu “izler” veya “izlemez” olarak algılanır ve genellenir. Birey yaşantıları sonucunda her alanda genellenmiş pekiştirici beklentisi oluşturabilir. Bireyler pekiştirici yaşantılarına bağlı olarak ya pekiştiricinin kendi kontrolünde olduğuna ya da kendi dışındaki güçlerin kontrolünde olduğunu düşünürler. Olayların kendi kontrolünde algılanması iç denetim odağı, kendi dışındaki güçlerin kontrolünde olduğunu algılaması dış denetim odağı olarak ifade edilmektedir (Dağ, 2002, s. 78).

Birey karşılaştığı ödül ve cezaların veya kendi başına gelen olayların sorumlusunu kendi davranış ve özelliklerine bağlı olarak algılıyorsa iç denetim odağına sahip, kendi dışındaki başka güçler olarak algılıyorsa dış denetim odağına sahip birey olarak tanımlanır (Yeşilyaprak, 2014, s. 242).

İçten denetimli kişiler çevresinin kendi denetimlerinde olduğunu ve isterlerse yaşamlarını istediği şekilde yönlendirebileceklerine inanırken dıştan denetimli kişiler çevresinde olup biteni değiştirmek için elinden bir şey gelmediğini ve yaşamını kaderin belirlediğine inanmaktadır (Cüceloğlu, 2012, s. 421).

2.1.4.1. İçten Denetimli Bireylerin Özellikleri

İçten denetimli bireyler, kendi hayatlarını kontrol edebileceğine inanan, kendi davranışları konusunda sorumluluk üstlenen kişilerdir (Aslan, 2006, s. 49). İç denetim odağına sahip bireyler yaşamda karşılaştıkları olumlu ya da olumsuz olayları kendi çabaları ile etkileme gücüne sahip olduklarına inanırlar. Bu sebeple kendilerine güven duyarlar. İç denetim odağına sahip bireyler davranışlarını etkileyen çevresel koşulları değiştirme eylemindedirler. Yeteneklerine, başarı ve başarısızlıklarına çok önem verirler. Yaşamlarında kendilerini mutsuz eden durumları değiştirmek için çaba gösterir ve sabırla çalışırlar (Basım ve Şeşen, 2006, s. 160).

İç denetim odağına sahip bireylerin okul başarıları ve akademik başarıları yüksektir. Bu kişiler yarışmalarda daha başarılıdır. Toplumsal olaylarda daha aktiflerdir. Olumsuzluklara ve kişisel özgürlüklerinin kısıtlanmasına tepki verirler, kendilerini güçlü, bağımsız kişiler olarak görürler. Kendilerine saygı duyarlar ve kendilerine güvenleri vardır. Yaptıkları davranışların sorumluluklarını üstlenebilirler. Aktif ve girişimcidirler. Duygusal yönden sağlıklı ve dengelilerdir. Savunma mekanizmalarını pek kullanmazlar. Sosyal ve diğer bireylerle iyi ilişkiler kurabilirler. Olaylara objektif bakabilirler. Zamanı daha iyi kullanırlar. Daha tutarlı davranışları vardır. Engellemeler karşısında daha yapıcıdır (Yeşilyaprak, 2014, s. 242).

İçten denetimli kişiler başkalarına boyun eğmez ve kendi yargılarına güvenirlere. Araştırmaya, bilgi toplamaya meyillidir. Başarıya önem verirler ve bilişsel etkinliklerde başarılıdır. Sosyal etkinliklere katılma konusunda isteklidir. Kendi davranışları için sorumluluk sahibidir. Sağlıklarını korumak için çaba gösterirler (Dönmez, 1986).

İçten denetimli bireylerin özelliklerine bakıldığında, içten denetimli olmanın olumlu bir kişilik özelliği olduğu görülmektedir (Tümkaya, 2000, s. 1; Yeşilyaprak, 2014, s. 245).

2.1.4.2. Dıştan Denetimli Bireylerin Özellikleri

Dıştan denetimli kişiler yaşamlarının başka kişiler ve güçler tarafından denetlendiğini düşünürler. Davranışların sonuçları üzerinde etkilerinin olmadığını düşündüklerinden dolayı kaygılı, pasif ve şüphecidirler. Kendilerine ve başkalarına az güvenen, kendini tanımada yetersiz, öz saygısı düşük, uyumsuz ve saldırgan davranış gösteren, savunma mekanizmalarını sık kullanan ve çoğu zaman yalnız olan kişilerdir (Yeşilyaprak, 2014, s. 244).

Dıştan denetimli bireyler başkalarının istekleri ve toplumsal baskılara göre hareket ettikleri için bilgiye çok fazla ihtiyaç duymamaktadırlar. Kendilerini rahatsız eden bir durum veya ortamdaki kurtulmak için çaba göstermezler. Baskılara boyun eğerler ve yaşadıkları toplumun kurallarına sorgulamadan uyarlar. Başarısızlıklarının nedenini kendi dışındaki koşullara bağlayarak sorumluluk almak istemezler. Uzun süreli plan yerine kısa vadeli plan yapmayı tercih ederler. Şansın kendilerine gülmeyeceğini düşünürler (Altınkurt, 2012, s. 46-47).

Yapılan araştırmalar iç denetim odağına sahip olmanın olumlu bir kişilik özelliği olduğunu gösterirken, dış denetim odağına sahip olmanın olumsuz istenmeyen bir durum olduğunu ortaya koymaktadır. Dıştan denetimlilik bireyler için engel oluşturmaktadır (Yeşilyaprak, 2014, s. 242).

Kişinin denetim odağı, diğer kişilik özellikleri gibi zaman içinde kararlılık gösterir. Ancak değişime uğrayabilir. Yapılan araştırmalarda kişilerin üniversiteye başladıktan sonra daha içsel denetimli olduğu görülmektedir (Burger, 2006, s. 593).

2.1.5. Öğretmenin Denetim Odağı ile Öğrencilerin Denetim Odağı Arasındaki İlişki

Öğretmenlerin hareket, davranış, düşünce ve tutumları yani tüm kişilik özellikleri onları rol model alan öğrencilerini doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Denetim odağı ise öğretmenlerin kişiliğinin önemli bir boyutudur. Çünkü denetim odağı kişilerin

yaşadıkları olayları nasıl değerlendirdiklerini açıklar. İçten denetimli bireyler dıştan denetimli bireylere göre daha araştırmacı, gayretli, sorunlara alternatif çözümler üreten, başarı ve başarısızlıkların sonuçlarının kendi davranış ve özelliklerinden kaynaklandığını düşünen bireyler oldukları düşünüldüğünde, bu özelliklerin öğretmenlerde bulunması istenilen niteliklerdir. Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerin içten denetimli olması, kendi davranışlarının sonuçlarını üstlenebilen bireyler yetiştirebilmesi açısından önemlidir (Genç, 2000, s. 46).

Dıştan denetimli öğretmenler, olayların sonuçlarının kendi kontrolünde olmadığını düşündüklerinden sorunlara karşı çözüm aramaz, sorumluluktan kaçır öğrencilerin performans ve başarılarının düşmesine sebep olurlar. Literatürde öğretmenin iç denetim odaklı ya da dış denetim odaklılık özelliği göstermesinin öğrencilerinin denetim odaklılık özellikleri üzerinde etkili olduğunu gösteren çalışmalar vardır (Küçükkaragöz, 1998).

Öğretmenlerin denetim odağı öğrencilerin denetim odağının gelişimini etkilemektedir. Denetim odağı ile ilgili yapılan araştırmalarda içsel denetime sahip olmanın olumlu, dışsal denetime sahip olmanın ise olumsuz kişilik özelliği olduğu görülmektedir. Bu durumun öğretmenler içinde geçerli olacağı kabul edilirse dışsal denetime sahip olan öğretmenlerin öğrenciler üzerinde olumsuz etkileri olabilir. Bu yüzden öğretmen adaylarının denetim odağının dıştan içe doğru geliştirilmesi önemlidir. (Yeşilyaprak, 2014, s. 251).

Denetim odağı konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde uygun şartlar olduğunda dış denetimli kişilik özelliklerinin iç denetimliliğe doğru değiştirilmesinin mümkün olduğu görülmektedir. Bu yüzden öğrencilerin dış denetimli kişilik özelliğini değiştirmek için öğretmenler çaba göstermelidir. Öğretmenlerden kendine verilen görevlerin sorumluluğunu bilen, kendi potansiyeline inanan, gücün kaynağının kendisi olduğuna inanan güçlü nesiller yetiştirmesi beklenir. Yani öğretmenlerden beklenen içten denetimli öğrencilerin yetiştirilmesini sağlamalarıdır.

Öğretmenlerin denetim odağı özellikleri hem öğrencilerinin denetim odağı özelliklerini etkiler hem de yaptıkları işin niteliğini belirler. Bu durum denetim odağı kavramını öğretmenlik mesleği için daha önemli hale getirmektedir. İç ve dış denetim odaklılık özelliği gösteren öğretmenlerin özellikleri incelendiğinde ve burada geçen özellikler öğretmenlik mesleği için uyarlandığında günümüz rekabet koşullarında

nitelikli bir eğitimin ancak iç denetim odaklılık özelliği gösteren öğretmenler tarafından gerçekleştirilebileceği açıkça görülmektedir.

2.1.6. Yeterlik ve Öz Yeterlik İnancı

Yeterlik, kişinin bir işi ya da görevi başarılı bir şekilde yapabilmek için sahip olması gereken özelliklerini ifade eden kavramdır (Şişman, 1999, s. 9). Yani, bir işi veya görevi istenilen düzeyde yapabilmek için sahip olunması gereken bilgi, beceri ve yeteneğe yeterlik denir (Ertok Konuk, 2011, s. 15).

Bir işte başarılı olmak için sadece o işin gerektirdiği bilgi ve becerilere sahip olmak yeterli değildir. Aynı zamanda kişinin bilgi ve becerisini etkin olarak kullanması, kendine güvenmesi yani yapabileceğine inanması gerekir. Öz yeterlik inancı, kişinin bir işi başarabilmesi için gerekli olan bilgi ve becerilere sahip olduğu konusunda kendine olan inancıdır (Akkoyunlu ve Kurbanoglu, 2003, s.1).

Sosyal Bilişsel Kuramın kavramlarından biri olan ve daha sonra çeşitli alanlarda yapılan araştırmalarda önemli bir değişken olarak kullanılan öz yeterlik inancı, bireylerin olası durumlarla başa çıkabilmek için gerekli olan etkinlikleri planlayarak başarabileceklerine ilişkin bireysel yargılarına denir (Bandura, 1977: 191).

Öz yeterlik, araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir kavramdır. Literatürde “self efficacy” ve “ self sufficiency” terimi Türkçe’ ye öz etkililik ve öz yeterlilik olarak çevrilmiştir. Öz yeterlik kavramı literatürde farklı şekillerde adlandırılmıştır. Yapılan çalışmalarda öz yeterlik kavramı yerine (Bandura, 1977) Kişisel Yeterlik Beklentisi (Expectation of Personel Efficacy), (Akbulut, 2006; Alabay, 2006; Ekici, 2008; Hazır Bıkmaz, 2014; Kiremit, 2006; Küçükıymaz ve Duban, 2006; Moran ve Hoy, 2001; Üredi ve Üredi, 2006;) Öz-Yeterlik İnancı (Self-Efficacy Belief), (Akkoyunlu ve Kurbanoglu, 2003, Aşkar ve Umay, 2001; Ekici, 2008) Öz-Yeterlik Algısı (Sence of Self-Efficacy), (Çelikkaleli, 2004) Yetkinlik Beklentisi kavramlarını kullanılmıştır. Bu araştırmada, öz yeterlik inancı kavramı kullanılacaktır.

Schunk (1991), öz yeterlik inancını bireyin verilen bir görevi yapabilme konusunda kendi gücüne ilişkin değerlendirmesi olarak tanımlamıştır (Schunk, 1991, s. 207).

Bireyin karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmesinde ne kadar başarılı olacağına ilişkin kendisini değerlendirmesine öz yeterlik denir (Senemoğlu, 2012). Kaya (2007, s. 431) öz yeterliği, bireyin bir işi becerisini kullanarak başarıya yeteneğine, farklı durumlarla karşılaştığında baş edebilme gücüne ilişkin kendine olan inancı şeklinde tanımlamıştır.

Öz yeterlik inancı ile ilgili araştırmalarda çoğunlukla üç alan üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan ilki bilim ve matematik alanlarındaki yeterlik inancı ile meslek seçimi arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalardır. İkincisi öğretmenlerin yeterlik inançlarının eğitim öğretim faaliyetleri ve öğrenci öğrenmeleri ile ilgili olduğunu gösteren araştırmalardır. Üçüncü alan ise, öğrencilerin öz yeterlik inancı ile öğrencilerin motivasyonu ve akademik başarıları arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalardır (Pajares, 1977).

Öz-yeterlik inancının belirlenmesinde düzey, güç ve genellik olmak üzere üç temel boyut etkilidir (Kaya, 2007, s. 431):

1. Düzey: Bireylerin yapacakları işlerinin güçlük derecesidir. Birey zor bir işi başardığını düşünüyorsa öz yeterlik inancının yüksek olduğu söylenebilir.

2. Genellik: Bireylerin geçmiş tecrübelerinden kendini yeterli gördüğü durumların çeşitliliğini gösterir. Bireyler daha önceden başardıkları işi yeniden başaracaklarına inanırlar ve benzer durumla karşılaşınca kendilerini yeterli hissederler.

3. Güç: Bireylerin tüm zorluklara rağmen davranışı yapmak istemesidir. Öz yeterliği düşük olan kişiler engelleyici, caydırıcı durumlarla karşılaşınca hedeflerinden vazgeçerler, fakat öz yeterliliği güçlü olanlar sabırla mücadele etmeye devam ederler.

Kişilerin öz yeterlik inancı, yaptıkları seçimleri, bir işi başarmada gösterdiği çabayı, yaşadıkları kaygı düzeyini oldukça etkiler (Işıksal ve Aşkar, 2003, s. 109). Aynı zamanda bireylerin öz yeterlik inancı, bireylerin belirledikleri hedefleri, bu hedefleri gerçekleştirmek harcayacakları çaba düzeyini, karşılaştıkları zorluklara nasıl tepki göstereceklerini etkiler (Akkoyunlu, Orhan ve Umay, 2005, s. 1). Güçlü öz yeterlik inancına sahip olan kişiler, motivasyonu yüksek olan kişilerdir ve bir işi başarabilmek için çaba sarf ederler. Başarısız olduklarında ise yılmadan mücadele ederler (Akkoyunlu ve Kurbanoglu, 2004, s. 12). Düşük öz yeterlik beklentisine sahip kişiler ise başarılı olamayacaklarını düşündükleri için çaba göstermek istemezler ve hemen vazgeçerler (Yazgan İnanç ve Yerlikaya 2011, s. 214).

Bandura yeterlilik beklentilerini öz yeterlik ve sonuç beklentisi olarak ikiye ayırmıştır. Öz yeterlik beklentisi kişinin belirli bir davranışı yerine getirmesi için gerekli olan bireysel yeterliliklerine olan inancıdır. Kişiler yapabileceklerine inandıkları hedefleri gerçekleştirmek için çaba sarf ederler. Sonuç beklentisi ise kişinin, belirli bir davranışın ne tür sonuçları doğurabileceğine ilişkin inançlarıdır (Bandura, 1977, s. 193). Bireyin öz yeterlik inancı ile çevrenin bireyin yeterliğine ilişkin inancı aynı olmayabilir. Bu yüzden öz yeterlik inancı öznedir. Öz yeterlik bireyin kendi yeteneklerini nasıl değerlendirdiği ile ilgilidir. Birey bir işin gereklerini yapabilecek yetenek, beceri, motivasyon, bilgi düzeyi gibi özelliklerini değerlendirir. Eğer birey kendini yeterli hissediyorsa davranışı gerçekleştirmek için çaba sarf eder. Bu yüzden öz yeterlik davranışın oluşumu için önemli bir faktördür (Kıvılcım, 2014, s. 17).

Kişinin bir davranışı göstermesinde hem öz yeterlik beklentisi hem de sonuç beklentisi etkilidir. Fakat davranışı öz yeterlik beklentisi sonuç beklentisine göre daha iyi yordar (Yazgan İnanç ve Yerlikaya 2011, s. 214).

2.1.7. Öz Yeterlik İnancının Kaynakları

Öz-yeterlik inancının dört temel kaynağı vardır. Bunlar doğrudan deneyimler, dolaylı deneyimler, sözel ikna ve fiziksel ve duygusal durum olarak adlandırılmaktadır (Bandura, 1977, s. 191).

2.1.7.1. Doğrudan Deneyimler: Kişinin önceki yaşantılarından elde ettiği deneyimlerdir. Kişinin daha önceden yaşadığı deneyimler öz yeterlik inancının oluşumunda en önemli kaynaktır. Kişi daha önceden başardığı bir işi tekrar başaracağını düşünürken, başarısız olduğu bir işte tekrar başarısız olduğunu düşünür. Bu yüzden kişinin yaşadığı başarı ile sonuçlanan deneyimler öz yeterlik inançlarını güçlendirirken, başarısız deneyimler öz yeterlik inançlarını olumsuz etkiler (Hazır Bıkmaz, 2014, s. 293).

Örneğin bir öğrenci matematik sınavında başarılı olursa bundan sonraki matematik sınavlarında da başarılı olacağını düşünür. Öğrencinin matematik ile ilgili yeteneklerine güveni artacaktır. İlerde matematik ile ilgili zorlukla karşılaştığında üstesinden gelebileceğine yönelik inanç oluşturur. Fakat öğrenci sınavda başarısız olmuşsa kendine olan inancı azalır. Öğrenci gelecekte gireceği sınavda tekrar başarısız

olacağını düşünüp zorluklar ile mücadele etmekten kaçınabilir. Öğrenci başarısız deneyim yaşadığı zaman, öğrencinin öz yeterlik inançlarının güçlendirilmesi için öğrencinin motive edilmesi gerekmektedir (Say, 2005, s. 19).

2.1.7.2. Dolaylı Deneyimler: Öz yeterlik inancının ikinci kaynağı başkalarının davranışlarının yarattığı etkiler sonucu oluşan dolaylı deneyimlerdir. Dolaylı deneyimler doğrudan deneyimler kadar etkili değildir. Fakat kişi kendi yetenekleri konusunda belirsiz veya önceki deneyimleri sınırlı olduğunda diğer kişilerin deneyimleri önemli hale gelir (Pajares, 1977).

Kişiler diğer kişilerin başarı veya başarısızlıklarından etkilenir. Başkasının başarısını gözlemleyen birey kendisinin de başarabileceğine ilişkin beklentiye girer (Aksoy, 2011, s. 15). Bu nedenle kişinin hayatında önemli bir model kişinin öz yeterlik inançlarının oluşumunda ve güçlendirilmesinde önemli rol oynar. Birey model aldığı kişinin kendisine benzediğine inanırsa, modelin başarı ve ya başarısızlığından etkilenir. Fakat birey kendisi ile model arasında pek benzerlik olmadığını düşünüyorsa ya da kendi yeteneklerini modelin yeteneklerinden üstün görüyorsa modelin başarı ve ya başarısızlığından etkilenmez. Ayrıca insanlar kendilerine benzer olduklarını düşündükleri modellerin davranışlarını görerek izleyerek kendileri de aynı davranışlarda bulunurlar (Hazır Bıkmaz, 2014: s. 294).

2.1.7.3. Sözel İkna: Öz yeterlik inancının gelişmesine sebep olan diğer bir kaynak bireyin başkalarından aldıkları sözel iknalardır. Bu iknalar diğer insanların söylediği sözel yargılardır ve kişiler ikna olduğu zaman öz yeterlik inancını güçlendirmeye yardımcıdır (Pajares, 1977).

Bir işi yapabilecek potansiyele sahip bir kişi çevresinden olumlu sözel mesajlar (örneğin sen bu işi rahatlıkla yaparsın, sen bu durumun üstesinden gelebilirsin) alırsa işi yapabilmek için çaba gösterirler. Dolayısıyla olumlu sözel ifadeler kişilere cesaret verir ve öz yeterlik inançlarının güçlenmesine sebep olur. Fakat gerçekçi olmayan sözel ifadeler ise kişinin çabalarına rağmen başarısız olmasına sebep olur. Kişi hayal kırıklığı yaşar ve öz yeterlik inancı zedelenir (Hazır Bıkmaz, 2014, s. 294).

2.1.7.4. Fiziksel ve Duygusal Durum: Kişinin fiziksel ve ruhsal olarak sağlıklı olması verilen bir görevi yerine getirmesinde etkili olacaktır. Buna göre olumlu ruh hali ve fiziksel durum öz yeterlik inancını güçlendirirken, depresyon, stres ve hastalık öz yeterlik inancını olumsuz etkileyecektir (Hazır Bıkmaz, 2014, s. 294).

Bir davranışın başarı ile sonuçlanması bireylerin önceki yaşamlarından elde ettikleri deneyimlere, kendilerine benzettikleri yakın bir modelden gözlemlediği olumlu dolaylı deneyimlere, bireylerin başarabileceği durumlara yönelik çevrelerindeki bireylerden duydukları sözel iknalara ve bireyin duygusal ve fiziksel olarak iyi hissetmesine bağlıdır.

Ayrıca öz yeterlik inancı kişide olumlu veya olumsuz duygular oluşmasına sebep olur. Eğer, kişi bir işi başaracağını düşünüyorsa bu durum kişide mutluluk, hoşnutluk gibi duygular oluşmasına sebep olurken, başarısızlık beklentisi kişide stres, kaygı gibi olumsuz duygular oluşmasına sebep olur. Kişinin bu duyguları da performansını etkiler (Özdemir, 2008, s. 279).

2.1.8. Öz Yeterlik İnancının Etkileri

Kişinin öz yeterlik inancı, kişinin davranışlarını etkilemektedir. Kişinin öz yeterlik inancını etkileyen bilişsel, duyuşsal, motivasyonel ve seçim süreci olmak üzere dört temel süreç vardır.

2.1.8.1. Bilişsel Süreç

Öz yeterlik inancı, bilişsel süreç üzerinde amaç belirlerken veya problem çözerken etkilidir. Yüksek öz yeterlik inancına sahip bireyler kendilerine zor hedefler seçerler ve başarmak için çok çaba gösterirler (Şahin ve Gürbüz, 2012, s. 129). Kişinin hedefleri yeteneklerine atfettiği değerlerden etkilenmektedir. Güçlü öz yeterlik inancı olan birey zihninde başaracağına dair senaryolar kurar. Düşük öz yeterlik inancı olan birey ise başarısız olacağına dair düşüncelere kapılır, çaba göstermek istemez ve başarısızlığı kabul eder. Örneğin sınavdan düşük not alacağını düşünen bir kişi daha sınava girmeden başarısız olacağını düşünüp yenilgiyi kabul eder. Bunun tersi durumda ise kişinin kendine güveni tam, öz yeterlik inancı yüksek ise sınavdan yüksek not almayı bekleyecek ve çaba

gösterecektir. Yani kişinin beklentisi davranışlarının belirleyicisidir (Hazır Bıkmaz, 2014, s. 295).

2.1.8.2. Duyuşsal Süreç

Bandura'ya (1994) göre, kişilerin sorunlarla başa çıkarken yaşayacakları stres ve kaygı düzeyleri öz yeterlik inançlarına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bireylerin öz yeterlik inançları stres ve kaygı düzeyini azaltmada önemli rol oynar. Zor bir durumun üstesinden gelebileceğini düşünen bireyin kaygısı ve stresi azdır. Çünkü yüksek öz yeterlik inancına sahip olan birey sorunun çözümünün kendi kontrolünde olduğuna inanır. Fakat zor bir durumla başa çıkamayacağını düşünen bireylerin kaygısı ve endişesi artar (akt: Özcan, 2017, s. 30).

Zor bir görev karşısında öz yeterliliği yüksek olan bireyler sakin ve sabırlı davranırken, öz yeterliliği düşük olan bireyler durumu olduğundan daha zor algılar ve sorunun çözümüne ilişkin yolları bulamaz (Pajares,1977).

Kişilerin stres, kaygı, endişe gibi duygularını kontrol etmede öz yeterlik inancı önemli bir faktördür. Kendini yetersiz hissedenen bireyler depresyona yönelirler. Eğer bireyler kendilerini üzen düşünceleri kontrol etme yeterliğine sahip değillerse depresyon halinden kurtulamazlar (Özcan, 2017, s. 31).

2.1.8.3. Güdülenme Süreci

Kişiler, öz yeterlik inançlarının düzeylerine bağlı olarak davranışlarına yön vermektedir. Yani bir kişinin zor durumda kaldığında ne kadar çaba göstereceği o kişinin öz yeterlik inancının düzeyine bağlıdır. Öz-yeterliliğin güdülenme sürecine etkisi ise, bireylerin baş etme yeteneklerine olan inancına bağlı olarak, onların zor durumlarda ne kadar gerilim yaşayacakları ve ne kadar istekli olacağını etkilemesi şeklinde ortaya çıkabilmektedir (Şahin ve Gürbüz, 2012, s. 129).

Kişilerin motivasyonu bilişsel kökenlidir. Kişiler kendilerini motive edebilir ve davranışlarının sonucunu önceden tahmin ederler. Kişiler kendilerine hedef belirler ve hedefe ulaşmak için yapılması gerekenleri planlar. Kişilerin amaçlarına ulaşmak için göstereceği çaba ve emek öz yeterlik inançlarının düzeyine bağlı olarak değişir. Hedefe

ulaşırken zorlukla karşılaşan bireyin öz yeterlik inancı düşükse zorlukla baş etmek için çaba göstermez veya hedefinden vazgeçer. Öz yeterlik inancı yüksek olan bireyler ise hedeflerini gerçekleştirene kadar çaba gösterirler (Bandura, 1995).

2.1.8.4. Seçim Süreci

Kişilerin öz yeterlik inançları seçim sürecini de etkilemektedir. Kişiler baş etme yeteneklerine bağlı olarak yapabileceklerini düşündükleri işleri üstlenirken, yapamayacaklarını düşündükleri işlerden kaçınırlar. Kendine güveni tam olan kişiler kendileri için zor hedefler belirlerler ve bu hedeflere ulaşmak için çaba gösterirler. Hedeflere ulaşamazlarsa bunun sebebini çabalarının yetersiz olmasına ya da olumsuz çevresel faktörlere bağlarlar. Bir yenilgi durumunda öz yeterlik inancını çabucak kazanabilirler. Öz yeterlik inancı düşük olan kişiler ise başarısızlığın nedenini kendi yeteneklerindeki eksikliğe bağlarlar. Bu tür düşünceler de motivasyonu, performansı ve duygusal tepkileri etkilemektedir (Hazır Bıkmaz, 2014, s. 296).

2.1.9. Öğretmen Öz Yeterliği

Eğitim sisteminin başlıca öğeleri öğrenci, öğretmen, eğitim program, yönetici ve diğer kaynaklardır. Bunlar içinde öğretmen en önemli öğedir. Öğretmenlik mesleği, alanında uzman olan kişilerin yaptığı bir meslektir. Eğitimin niteliği ve kalitesi öğretmenlerin niteliğine ve yeterliğine bağlıdır. Bu sebeple bu mesleği yapan insanların, mesleklerini başarılı bir şekilde yapabilmeleri için bazı yeterliklere sahip olmalıdır. (Şişman, 1999, s. 1).

Öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği yeterliklere sahip olmasının yanı sıra bu yetenekleri etkili bir şekilde kullanacaklarına inanması gerekir. Öğretmenlerin kendilerinden beklenen görev ve sorumlulukları yerine getirebilmesi hem iyi eğitim almasına hem de öğretmenin kendi kapasitesine inanmasına bağlıdır (Söylemez, 2012, s. 39).

Öğretmen öz-yeterlik inancı, öğretmenin öğrencilerin performanslarını ne düzeyde etkileyeceğini ifade eder. Öğrenci başarısı üzerinde en etkili öğretmen özelliği,

öğretmenin öz yeterliğidir. Bu sebeple öğretmen eğitiminde öğretmenin öz yeterliğinin geliştirilmesi sağlanmalıdır (Ashton, 1984, s. 28).

Öğretmen öz-yeterliğini (Tschannen-Moran ve Hoy 2001, s. 783), öğrenci katılımını sağlama ve istenilen sonuçları elde etmede öğretmenin kendi kapasitesini yargılaması şeklinde açıklamıştır. Öz yeterlik inancı güçlü olan öğretmenler zor öğrenen veya motivasyonu düşük olan öğrencilerin bile öğrenmesinde etkili olacağına inanır. Çünkü öz yeterlik inancı yüksek öğretmenler yeni fikirlere daha açıktır ve her öğrencinin öğrenebilmesi için yeni yöntemler denemeye daha isteklidirler.

Öğretmen öz yeterlik inancı, öğretmenlerin öğretme işlevini başarılı bir şekilde yerine getirebilmek için gerekli çaba ve davranışları gösterecekleri konusundaki inanışları olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, Köseoğlu, Gerçek ve Soran, 2004).

Literatürde öğretmen yeterliğini ve öğretmen öz yeterliğini inceleyen araştırmalar mevcuttur. Öğretmenlerin öz yeterliği ve yeterlik kavramları birbirinden farklı kavramlar olmasına rağmen çoğu zaman birbirinin yerine kullanılmıştır. Öğretmenlerin öğrenci performansını etkilemedeki kabiliyetleri ile inançlarına yeterlik inancı, belirli bir durumda özel öğretim görevlerini başarıyla yapmak için yetenekleri hakkındaki kişisel inançlara öğretmenlerin öz yeterlik inancı denir (Dellinger, Bobbett, Olivier ve Ellett, 2008, s. 753).

Başka bir tanımda öğretmen öz yeterliği iki boyutta ele alınmaktadır. Öğretmen öz yeterliğinin birinci boyutu, öğretmen öz yeterliği, öğretmenlerin başarılı bir öğretim için gerekli olan davranışları gösterecekleri hususunda kendilerine duydukları inanç ve yargılardır. İkinci boyut ise öğretmenlerin öğrencilerin başarılarının etkili öğretim yöntemleriyle arttırılabileceği konusunda olan inanç ve yargılarıdır (Akar, 2011, s. 49).

Öğrencilerin okulda gördüğü eğitim, öz yeterlik inancının gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Okul ortamında, bireyin öz yeterlik inancının gelişmesine neden olan en önemli faktör de öğretmendir. Öğretmenin etkili ve başarılı eğitim öğretim ortamı yaratabilmesi, öğretmenin öğretmenlik becerisine sahip olduğuna inanmasına bağlıdır (Akkoyunlu ve diğer., 2005, s. 2).

Öğretmenlerin eğitim öğretim sürecindeki görevlerini başarıyla yerine getirebilmesi öğretmenlerin öz yeterlik inançlarına bağlıdır. Öz yeterlik inancı güçlü olan öğretmenler öz yeterlik inancı daha düşük olan öğretmenlere göre, sınıf yönetiminde etkili, yeni öğretim ve yöntemler kullanmada daha istekli, planlı, başarılı, öğrenci

öğrenmesi ve öğrencilerin motivasyonunun sağlanmasında daha etkilidir. Öz yeterlik inancı güçlü olan öğretmenler zor öğrenen öğrenciler ile karşılaştığında pes etmek yerine yeni yöntemler deneyerek öğrencinin öğrenebileceğine inanır. Fakat düşük öz yeterlik inancına sahip öğretmen ise zor öğrenen bir öğrenci ile karşılaştığında hemen pes eder (Derbedek, 2008, s. 39). Düşük öz yeterlik inancına sahip öğretmenler öğrencileri başarısız olduğunda bunun sebebini öğrencinin yetenekleri, motivasyonu, tutumu, ailesi veya çevresel faktörler gibi kendi dışındaki dışsal faktörlere bağlı olarak açıklar (Ashton, 1984, s. 29).

Öğretmenlerin öz yeterlik inancı, çevresindeki kişilerden aldığı dönütler veya yaşadığı deneyimler sonucu şekillenir. Her öğretmen farklı dönütler aldığından, öğretmenlerin öz yeterlik inançları da birbirinden farklıdır. Eğer bir öğretmen motivasyonu düşük olan bir öğrenciyi bile güdüleyebileceğini düşünüyorsa yüksek öz yeterlik inancına sahip olduğu söylenebilir (Kiremit, 2006, s. 56).

Gibbs (2003), öğretmen öz-yeterliliğini dört türde açıklamıştır.

1. Öğretmenin davranışsal öz-yeterliliği; öğretmenlerin özel öğretim durumlarıyla ilgili etkinlikleri yapabileceklerine ilişkin yeterlik inancıdır.
2. Öğretmenin Bilişsel öz-yeterliliği; öğretmenlerin özel öğretim durumlarında kendi düşüncesi hakkında kontrol sahibi olmasına ilişkin inancıdır.
3. Öğretmenin duygusal öz-yeterliliği; öğretmenlerin özel öğretim durumlarında duyguları üzerinde kontrolü ele alacağına ilişkin inancıdır.
4. Öğretmenin kültürel öz-yeterliliği; öğretmenlerin özel öğretim durumlarında kültürel olarak kendisinden beklenenleri uygun şekilde yapabilmesine yönelik yeterlik inançlarıdır.

Öz yeterlik ile ilgili yapılan çalışmalarda, öğretmenlerin mesleklerini yaparken sahip oldukları öz yeterlik inançlarının; öğrenci başarısı, güdülenmesi, öğretmenin sınıf yönetimi becerilerine sahip olması, yöntem tercihleri, öğretim için ayrılan zaman ve öğrencilerin başarılı olmaları için harcanan çabanın düzeyi ile ilişkili olduğu görülmektedir (Hazır Bıkmaz, 2014, s. 305). Aynı zamanda, öz yeterlik inancı yüksek olan öğretmenlerin yeni fikirlere açık olduğu, öğretme öğrenme süreçlerinde öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için yeni öğretim yöntem ve teknikleri kullandıkları, öğrenci merkezli eğitim anlayışını benimsedikleri görülmektedir (Tschannen-Moran ve Hoy, 2001, s. 783).

Yapılan araştırmalarda öğretmen öz yeterlik inancının öğrenci başarısını ve öğrencilerin öz yeterlik inancının gelişimini etkilediği görölmüştür. Bu yüzden öğretmenlerin güçlü öz yeterlik inancına sahip olması gerekir.

Ülkemizde son yıllarda eğitim sisteminin geliştirilmesinde öğretmen yetiştirme ve öğretmen niteliklerini artırma konuları önemli bir yere sahiptir. Yetiştirilen öğretmenin niteliği öğretmenin mesleğine ilişkin yeterlik inancı ile ilişkilidir. Eğitim fakültelerinin sahip olduğu tüm olanaklar (öğretim elemanı sayısı, binanın fiziki şartları, ekonomik şartlar) yetiştirilecek öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının düzeyini etkiler. Bu sebeple öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinde öğretmen adaylarının öz yeterlik inancını güçlendirmek için gereken şartlar sağlanmalıdır (Çapri ve Çelikkaleli, 2008, s. 34).

Öz yeterliliğin ilişkili olduğu alanlardan en önemlisi öğretmen öz yeterliliğidir. Öğretmen yetiştirilme sürecinde öğretmenin öz yeterliliğinin geliştirilmesi oldukça önemlidir. Öğretmen öz yeterliliğinin hangi bileşenlerden oluştuğu ve hangi faktörlerden etkilendiği tespit edilmelidir. Böylece güçlü öz yeterlik inancına sahip öğretmenlerin yetiştirilmesi için ne tür eğitimlerin verileceği belirlenir (Pajares, 1977).

2.1.10. Denetim Odağı Ve Öz Yeterlik İnancı Arasındaki İlişki

Eğitim sisteminin başarısı sistemi işletecek olan öğretmenlerin niteliklerine bağlıdır. Günümüzde öğretmenlerden çeşitli yöntem ve teknikleri kullanarak öğrenme ortamlarını oluşturarak öğrencinin öğrenmesini sağlaması, sınıf yönetiminde etkili olması, öğrenci performanslarını tarafsız değerlendirmesi, öğrenciye bilgiye ulaşma yollarını öğretmesi ve her konuda rehber olması beklenmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin bu niteliklere sahip olarak yetişmesi gerekmektedir. Aynı zamanda öğretmenlerin de bu nitelikleri yapabileceklerine inanması gerekmektedir. Bu ise öğretmenin öz yeterlik inancı ile ilişkilidir.

Öğretmenlerin öz yeterlik inancı, öğretimde harcadıkları çabayı, zorluklar karşısında gösterdikleri sabrı ve hedeflerinin düzeylerini etkilemektedir. Öz yeterlik inancı güçlü olan öğretmenlerin güç öğrenen öğrencilerin öğrenmesinde farklı yöntem ve teknikleri denemeye daha istekli oldukları görölmektedir. Ayrıca öz yeterlik inancı yüksek olan öğretmenlerin dayanma gücünün ve olumsuzluklardan kurtulma düzeyinin

daha yüksek olduğu gör÷lmektedir. Bu durum ise öğretmenlerin daha az stres ve gerilim yaşamasını sağlar. Dolayısıyla öğretmenlerin öz yeterlik inançları onların performanslarının belirleyen önemli bir unsurdur (Saracaloğlu, Certel, Varol ve Bahadır, 2012, s. 56).

Öz yeterlik ile ilgili yapılan araştırmaların sonuçları kişinin kendi becerileri hakkındaki inançlarının davranışlarını, motivasyonunu ve başarılarını etkilediğini göstermektedir. Bu nedenle öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının onların kişilik özellikleriyle ilişkili olduğu ve bu kişilik özelliklerinin birisinin de denetim odağı olduğu söylenebilir (Saracaloğlu, Yenice ve Özden, 2013, s. 228).

Kişilerin içten veya dıştan denetim odağına sahip olmaları onların davranışlarını etkilemektedir. Öğretmen adaylarının denetim odağı onların davranışlarını açıklayan önemli bir kişilik özelliğidir. İçten denetimli öğretmenler, yaşadıkları olayların sonuçlarının kendi çabalarıyla değişebileceğine inanırlar. Yaşanan olumsuz olayların sonuçlarını değiştirmek için sorumluluk alırlar ve mücadele etmekten kaçınmazlar. Dıştan denetimli öğretmenler ise olayların sonucu üzerinde etkisinin olduğunu düşünmediğinden çözüm bulmaya çalışmaz, sorumluluk almak istemez. Bu durum ise öğretmenin performansını olumsuz etkiler. Dolayısıyla etkili öğretmenlerin içten denetimli öğretmenler olduğu söylenebilir (Saracaloğlu ve diğer., 2012. s. 56).

Literatürde denetim odağı ile ilgili psikoloji, eğitim, sağlık, spor gibi disiplin alanlarında akademik başarı, öğrenci ve öğretmen merkezli eğitim üzerine yapılan çalışmalar bulunmaktadır (Akbulut, 2006, s. 174). Yapılan çalışmaların sonucunda öğretmenin öz yeterlik inanç düzeyi ve içten veya dıştan denetim odaklı oluşu öğretmenlik performansını belirleme de etkili bir değişken olarak gör÷lmektedir. Dolayısıyla eğitim sistemimizde yetişecek olan öğretmen adaylarının içten denetimli ve yüksek öz yeterliğe sahip olması önemli bir husustur.

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları arasındaki ilişkiyi ele alan bu araştırmada iki önemli kavram öne çıkmaktadır. Bunlar, denetim odağı ve öz yeterlik olarak ele alınabilir. Bu konularla ilgili yurt içi ve dışında yapılan araştırmalar aşağıda açıklanmıştır.

2.2.1. Yurt İçinde Yapılan alışmalar

Bu b3l3mde denetim odağı ve 3z yeterlik konularında yurt içinde yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Denetim Odağı İle İlgili alışmalar

D3nmez ve Başal (1985) “evre b3y3kl3đ3 ve 10- 12 yaş İlkokul ocuklarında Denetim Odağı” adlı çalışmasında evre b3y3kl3đ3n3n etkisini 150 ilkokul 3đrencisi 3zerinde incelemiştir. Araştırma sonucunda b3y3k evre grubunun anlamlı olarak daha içten denetimli olduğu sonucuna varılmıştır.

D3nmez’in (1985) yaptığı diğer bir diğer alışma “Denetim Odağı, Kendine Saygı ve 3 Değişken: evre B3y3kl3đ3, Yaş, Aile Ortamı” isimli çalışmadır. Araştırma sonucunda b3y3k çevrelerden gelenlerin k33k çevreden gelenlerden anlamlı olarak daha dıştan denetimli oldukları g3r3lm3řt3r. Bu araştırma sonucunun 3nceki araştırmanın sonucuyla çeliştiği g3r3lm3řt3r. Araştırma sonucunda denetim odağı yaş, aile ortamı değişkenlerine g3re anlamlı farklılık g3stermemiştir. Denetim odağı ile kendine saygı arasında ise olumlu ilişki olduğu g3r3lm3řt3r.

K33kkarag3z (1998) tarafından yapılan “İlkokul 3đretmenlerinde Kontrol Odağı ve 3đrencilerin Kontrol Odağı Oluşumuna Etkileri” adlı araştırmanın 3rneklemi 586 3đretmen ve 491 3đrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın verilerinin toplanmasında kişisel bilgi formu ve Rotter İç-Dış Kontrol Odağı 3leği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda 3đretmenlerin kontrol odağı ile cinsiyet, yaşamının çoğunu geçirdiği yer, medeni durum, babanın 3đrenim durumu ve mesleği, orta3đretimde yaşanılan yer, mesleğin yıpratıcılığına ilişkin değerlendirmeleri ve mesleki geleceklerine ilişkin d3ř3ncelerine g3re anlamlı farklılık g3r3lm3řt3r. Erkek 3đretmelerin bayan 3đretmenlerden, evli 3đretmenlerin yalnız yaşayan 3đretmenlerden daha iç kontroll3 olduğu g3r3lm3řt3r. Aynı zamanda uzun s3re kırsal yerleşim yerlerinde yaşayanların, babası d3ř3k stat3l3 işlerde çalışanların, orta3đrenim s3resince arkadaşlarıyla veya yalnız yaşayanların ve 3đretmenlik mesleğini g3d3leyici bir meslek olarak değerlendiren 3đretmenlerin daha iç kontroll3 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tümkiye (2000), yaptığı çalışmada ilkököl öğretmenlerindeki denetim odağı ile tükenmişlik arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 112 öğretmen katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Rotter’in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği” ve Seidman ve Zager (1986-87) tarafından geliştirilen “Öğretmen Tükenmişliği Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonunda elde edilen bulgularda kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha dıştan denetimli oldukları görülmüştür. Denetim odağı, yaş ve hizmet süresine göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Dış denetim odaklı öğretmenlerin iç denetim odaklı öğretmenlere göre daha çok tükenmişlik yaşadıkları görülmüştür.

Genç (2000) tarafından yapılan “Öğretmenlerin Denetim Odağının Problem Çözmeye Yönelik Yaratıcılıklarıyla İlişkisi” adlı araştırmaya 109 öğretmen katılmıştır. Araştırmada Yaratıcılık ve Rotter’in İç- Dış Denetim Odağı Ölçekleri ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda denetim odağı, cinsiyet, öğrenim düzeyi, medeni durum, kardeş sayısı, anne ve babanın eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Denetim odağı, yaş değişkenine göre anlamlı farklılaşmıştır. 41-45 ile 46 ve üstü yaş grubunun, 20- 25 yaş grubuna göre; 41-45 yaş grubunun da 26- 30 yaş grubuna göre daha içten denetimli oldukları görülmüştür.

Akbalık (2005), yaptığı çalışmada farklı kaygı düzeyi ve farklı kontrol odağı inancına sahip olan üniversite öğrencilerinin öğrenilmiş güçlülük düzeyleri arasındaki farklılığı belirlemeyi amaçlamıştır. Dicle Üniversitesi’nde okuyan 317 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Araştırma sonucunda kadınların erkeklere göre daha dış kontrollü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaş ilerledikçe hem kadınların hem erkeklerin iç kontrol odağına yöneldikleri görülmüştür. İç kontrol odağına sahip öğrencilerin öğrenilmiş güçlülük düzeyinin yüksek olduğu belirtilmiştir. Ayrıca kaygı düzeyi yüksek ve dış kontrol odağına sahip öğrencilerin öğrenilmiş güçlülük düzeyi düşük, kaygı düzeyi düşük ve iç kontrol odağına sahip öğrencilerin öğrenilmiş güçlülük düzeyi yüksek olduğu görülmüştür.

Akbulut (2006), araştırmasında Müzik Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim gören öğrencilerinin sahip olduğu denetim odağını belirlemeyi ve cinsiyet ve sınıf değişkenlerinin denetim odağına etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya Müzik Eğitimi Anabilim Dalı’nın 1. Ve 4. Sınıflarında okuyan 161 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin içsel denetimli oldukları görülmüştür. Denetim odağı ile cinsiyet arasında kadınların lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Yani araştırma sonucuna

göre kadın öğrenciler erkek öğrencilere göre daha içten denetimlidir. Denetim odağı, sınıfa göre anlamlı farklılık göstermemiştir.

Kesici (2008), cinsiyet ve denetim odağının öğretmen davranışlarına etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya Van İlinde farklı branşta çalışan 181 erkek, 105 kadın öğretmen katılmıştır. Araştırma sonucunda adalet, eşitlik, özgürlük gibi demokratik davranışları gösterme hususunda iç denetime sahip öğretmenlerin dış denetime sahip öğretmenlerden daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Cinsiyetin de davranışlarda etkili olduğu görülmüştür.

Çinko (2009) tarafından yapılan “Okul öncesi Öğretmenlerinde Denetim Odağı Türleri ve Denetim Odaklarının Öğretmenlik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi” adlı çalışmanın örneklemini 2007- 2008 eğitim öğretim yılında İstanbul’ da görev yapan 292 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada Kontrol Odağı Ölçeği (Dağ, 2003) ve Öğretmenlik Tutumları Ölçeği (Bilgin, 1996) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kontrol odağı alt boyutlarından Genel İç Kontrol, Adil Olmayan Dünya İnancı, Kadercilik ve Şansa İnanma boyutlarında yaş değişkenine göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Adil Olmayan Dünya İnancı ve Çabaların Anlamsızlığı alt boyutlarında eğitim durumu değişkenine göre anlamlı fark görülmüştür. Üniversite mezunu öğretmenlerin içten denetimli olduğu bulunmuştur. Çalışılan okulun devlet veya özel olma durumuna göre anlamlı farklılık gösteren Kontrol Odağı Ölçeği alt boyutları Çabalamanın Anlamsızlığı, Kişisel Kontrol ve Adil Olmayan Dünya İnancıdır. Bu alt boyutlarda devlete bağlı okullarda çalışan öğretmenlerin daha içten denetimli oldukları görülmüştür.

Saracaloğlu ve Yılmaz (2011) “Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Tutumları ile Denetim Odaklarının İncelenmesi” adlı araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme tutumları ile denetim odakları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya sınıf öğretmenliği birinci sınıfta okuyan 155 ve dördüncü sınıfta okuyan 151 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerinin dış denetim odağına sahip oldukları görülmüştür. Dördüncü sınıfta okuyan öğrencilerden erkeklerin puanlarının kadınların puanlarından daha düşük olduğu bulunmuştur. Ayrıca dış denetim odağına sahip öğretmen adaylarının eleştirel düşünme tutum puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Terzi (2011), denetim odağı ve örgütsel vatandaşlık davranışı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Balıkesir Üniversitesi’ne bağlı dört meslek yüksekokulunda okuyan

252 öğrenci üzerinde bir araştırma yapmıştır. Yapılan araştırma sonucunda denetim odağı ve örgütsel vatandaşlık davranışı arasında negatif yönde düşük ilişki olduğu ve denetim odağının örgütsel vatandaşlık davranışının yordayıcısı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şara (2012), “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğrenme ve Ders Çalışma Stratejileri, Problem Çözme Becerileri ve Denetim Odağı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı araştırmasında 7 farklı üniversiteden sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan 632 öğrenci üzerinde araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda sınıf öğretmeni adaylarının içten denetimliliğe yakın olduğu görülmüştür. Denetim odağı düzeyinde üniversite, cinsiyet, ailenin yaşadığı yerleşim birimi, mezun olunan lise türü, anne ve babanın eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık görülmemiştir. Ayrıca denetim odağı ile problem çözme arasında anlamlı düşük düzeyde ilişki bulunmuştur. Öğrenme ve ders çalışma stratejileri ile denetim odağı arasında çok düşük düzeyde ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Durna ve Şentürk (2012), üniversite öğrencilerinin denetim odaklarını çeşitli değişkenler yardımıyla tespit etmeye yönelik bir çalışma yapmışlardır. Araştırmanın örneklemini Niğde Üniversitesi'nin Eğitim, İktisat, Fen Edebiyat ve Mühendislik fakültelerinde eğitim gören 400 öğrenciden oluşmuştur. Araştırmanın sonucunda üniversite öğrencilerinin sahip olduğu denetim odakları, eğitim görülen fakülte ve aile reisinin mesleğine göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Fen-Edebiyat fakültesine giden öğrencilerin özellikle mühendislik ve İktisat fakültelerine giden öğrencilere göre, eğitim fakültesine giden öğrencilerin de mühendislik ve İktisat fakültelerine giden öğrencilere göre daha dıştan denetimli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca aile reisinin mesleği memur olanların daha dış denetimli olduğu görülmüştür.

Saracoğlu, Certel, Varol ve Bahadır (2012), yaptığı çalışmada beden eğitimi öğretmenlerinin öz yeterlik inançları ve denetim odakları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi ve öz yeterlik ve denetim odağının cinsiyet, ortaöğretim basamağı ve hizmet yılı değişkenlerine göre incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 2010- 2011 yılında Kayseri İlinde ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki okullarda görev yapan 116 beden eğitimi katılmıştır. Araştırmanın verileri Tschannen-Moran ve Woolfolk-Hoy tarafından geliştirilen ve Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya tarafından gerçekleştirilen “Öğretmen Özyeterlik Ölçeği”, Rotter tarafından geliştirilen ve Dağ tarafından Türkçeye uyarlanan “Denetim Odağı Ölçeği” ve kişisel bilgi formu

kullanılarak toplanmıştır. Beden eğitimi öğretmenlerinin cinsiyet ve hizmet yılı değişkenlerine göre öz yeterlik ve denetim odağının anlamlı farklılaşmadığı görülmüştür. Araştırma sonucunda, denetim odağı öğretmenlerin ilköğretim veya ortaöğretimde görev yapma durumuna göre anlamlı farklılaşmamıştır. Fakat ortaöğretimde çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin ilköğretimde çalışan öğretmenlere göre öğretim stratejilerinde öz yeterlik puanları yüksek çıkmıştır. Beden eğitimi öğretmenlerinin öz yeterlik düzeyi ile denetim odakları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Akkaya (2015) tarafından yapılan “ Öğretmenlerin Kontrol Odağı ile İş Doymu Arasındaki İlişki” adlı çalışmada öğretmenlerin kontrol odağı ile iş doymu arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 2014- 2015 eğitim öğretim yılında İzmir ili Tire ilçesindeki 617 öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin kontrol odağı ile iş doymu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu ve iç kontrol odaklılık algı düzeyi ile içsel doyum arasında en yüksek düzeyde ilişki bulunduğu bulunmuştur. Öğretmenlerin iç kontrol odaklılık algı düzeyinin dış kontrol odaklılık algı düzeyinden yüksek olduğu görülmüştür. Bekâr öğretmenlerin şans ve kadere dayalı kontrol odaklılık algılarının, evlilerden; yaşı büyük olan öğretmenlerin başkalarına dayalı ve şans ve kadere dayalı kontrol odaklılık algılarının, yaşı küçük olanlardan anlamlı derecede yüksek ilişkiler olduğu ve en yüksek ilişkinin de iç kontrol odaklılık algı düzeyi ile içsel doyum düzeyi arasında olduğu görülmüştür.

Öz Yeterlik ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Öğretmenlerin öz yeterlik inançları ile ilgili literatür taraması sonucunda, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının genel öğretmen öz yeterliliğini inceleyen araştırmalar ve bilgisayar, biyoloji, fen, fizik, kimya, matematik, resim, müzik gibi belirli bir alanın öğretime yönelik öz-yeterlik inançlarının incelendiği pek çok araştırmanın olduğu görülmüştür. Bu bölümde genel öğretmen öz yeterliliğini inceleyen araştırmalara yer verilmiştir.

Morgil, Seçken ve Yücel (2004), tarafından yapılan “ Kimya Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik İnançlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmada kimya bölümünde okuyan öğrencilerin cinsiyet, kimya dersine karşı tutum ve okudukları bölümü kaçınıcı sırada tercih ettikleri gibi faktörlerin öz yeterlik inançlarına

etkisi araştırılmıştır. Araştırmaya 162 kimya öğretmen adayı katılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet ve kimyaya yönelik tutum ile öz yeterlik inancı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Erkek öğretmen adaylarının, bayan öğretmen adaylarından daha yüksek öz yeterlik inancı gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca kimya dersine karşı olumlu tutum geliştiren öğretmenlerin öz yeterlik inancının yüksek olduğu görülmüştür.

Altunçekiç, Yaman ve Koray (2005), “Öğretmen Adaylarının Öz-yeterlik İnanç Düzeyleri ve Problem Çözme Becerileri Üzerine Bir Araştırma (Kastamonu İli Örneği)” adlı çalışmada farklı anabilim dallarında öğrenim gören öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarını ve problem çözme becerilerini, anabilim dalı, sınıf düzeyi, cinsiyet ve mezun olunan ortaöğretim türü değişkenlerine göre incelemeyi ve öz-yeterlik ile problem çözme becerisi arasında ilişki olup olmadığını belirlemeyi amaçlamışlardır. Fen bilgisi öğretmen adayları kendilerini fen öğretimi konusunda diğer anabilim dalında okuyan öğrencilerden daha yeterli görmüştür. Sınıf düzeyi arttıkça fen öğretimine yönelik öz yeterlik düzeyinin arttığı görülmüştür. Öğretmen adaylarının öz-yeterlik inanç düzeyleri ile problem çözme becerileri arasında yüksek düzeyde pozitif yönde ilişki bulunmuştur.

Kahyaoğlu ve Yangın’ın (2007), öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik öz yeterliklerini bazı değişkenlere göre incelemek amacıyla yaptıkları araştırmaya Dicle Üniversitesi Siirt Eğitim Fakültesi’nde okuyan 330 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği için kendilerini yeterli gördükleri görülmüştür. Fen bilgisi öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının kendilerini, Sınıf öğretmenliği ve Matematik öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarından daha yeterli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ikinci öğretimde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının ise kendilerini normal öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarından yeterli gördükleri görülmüştür. Öğretmen adaylarının öz yeterlikleri cinsiyet, sınıf düzeyi ve mezun olunan lise türüne göre anlamlı farklılık göstermemiştir.

Çapri ve Çelikkaleli (2008), tarafından yapılan “Öğretmen Adaylarının Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ve Mesleki Yeterlik İnançlarının Cinsiyet, Program Ve Fakültelerine Göre İncelenmesi” adlı çalışmada öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarını cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelemiştir. Araştırmaya, Eğitim Fakültesi ve Teknik Eğitim Fakültesi son sınıfta okuyan 250 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmanın verileri “Öğretmenliğe İlişkin

Tutum Ölçeği” ve “Aday Öğretmenin Kendine İlişkin Yeterlik Algısı Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda; öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları cinsiyete göre kadın öğretmen adayları lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Öğretmenliğe ilişkin tutum ile program ve fakülteye göre anlamlı farklılık görülmemiştir. Öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançları, cinsiyet değişkeni açısından kadın öğretmen adayları lehine anlamlı farklılık göstermiştir. Eğitim fakültesi öğretmen adaylarının teknik eğitim fakültesi öğretmen adaylarına nazaran daha yüksek yeterlik inancına sahip olduğu görülmüştür.

Ekici (2008) “Sınıf Yönetimi Dersinin Öğretmen Adaylarının Öğretmen Öz Yeterlik Algı Düzeyine Etkisi” adlı çalışmada sınıf yönetimi dersi alan öğrencilerin öğretmen öz yeterlik algı düzeyindeki değişimi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 2006- 2007 eğitim öğretim yılında Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Elektronik ve Bilgisayar Eğitimi Bölümünde okuyan 91 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının öz yeterlik algı düzeyleri cinsiyet, genel akademik başarı durumu ve mezun oldukları lise türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının öğretmen öz-yeterlik algı düzeyini geliştirmede sınıf yönetimi dersinin önemli bir etkisi olduğu görülmüştür.

Üstüner, Demirtaş, Cömert ve Özer (2009), tarafından ortaöğretim öğretmenlerinin öz yeterlik inançlarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmaya 292 lise öğretmeni katılmıştır. Araştırmada Tschannen-Moran ve Hoy tarafından geliştirilen ve Türkçe’ye uyarlaması Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya tarafından yapılan “Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ortaöğretim öğretmenlerinin öz yeterlik inançlarının cinsiyet, branş, kıdem ve en son mezun oldukları yükseköğretim kurumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Ortaöğretim öğretmenlerinin öz yeterlikleri okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu farklılığın Anadolu ve Fen Liselerinde görev yapan öğretmenlerin lehine olduğu tespit edilmiştir.

Taşkın ve Hacıömeroğlu (2010), yaptıkları çalışmada Dellinger, Bobbett, Olivier ve Ellet (2008) tarafından geliştirilen Öğretmen Özyeterlik İnanç Ölçeği’ni Türkçeye uyarlamayı ve uyarlanan ölçeği kullanılarak sınıf öğretmeni adaylarının öz yeterlik inançlarını cinsiyet, başarı ve öğrenim düzeyi değişkenlerine göre incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 243 sınıf öğretmeni adayı katılmıştır. Araştırma sonucunda

öğretmen adaylarının öz yeterlik inancının cinsiyet ve başarı değişkenine göre anlamlı farklılaşma bulunmadığı görülmüştür.. Fakat öğrenim düzeyine göre öz yeterlik anlamlı farklılaşmıştır. Bu farklılığın 4. Sınıf öğrencilerinin lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gürol, Altunbaş, Karaaslan (2010), yaptıkları araştırmada öğretmen adaylarının öz yeterlilik inançlarını ve epistemolojik inançlarını, cinsiyet, mezun olunan lise türü, branş ve bölüm gibi değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubu 2009- 2010 yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 275 öğrenciden oluşmuştur. Araştırma sonucunda yapılan istatistikler öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının güçlü olduğunu göstermiştir. Öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları cinsiyet, mezun olunan lise türüne göre anlamlı farklılık görülmemiştir. Lise branşına göre sosyal alanlardan mezun olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Öğrenim görülen bölüm türü ile BÖTE’ de öğrenim gören öğrenciler lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Özyeterlik inancı ile epistemolojik inanç arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Demirtaş, Cömert ve Özer (2011), “Öğretmen Adaylarının Özyeterlik İnançları ve Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları” adlı araştırmada öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarını ve öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarını bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırmaya İnönü Üniversitesi Eğitim Fakülte ’sinde 4. Sınıfta okuyan 380 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırma sonucunda, öz yeterlik inançlarının cinsiyet ve öğrenim görülen program değişkenlerine göre anlamlı farklılaştığı belirlenmiştir. Fakat öz yeterlik inancı, öğrenim türü değişkenine göre anlamlı farklılaşmamıştır. Erkek öğretmen adaylarının bayan öğretmen adaylarından kendilerini daha yeterli algıladıkları görülmüştür. Türkçe, Sosyal Bilgiler, Müzik ve Resim-İş Öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğretmen adayları, Sınıf Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğretmen adaylarından kendilerini daha yeterli olarak algıladıkları görülmüştür. Öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ile öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasında pozitif yönde fakat düşük düzeyde ilişki bulunmuştur.

Yenice, Evren ve Özden (2012), fen bilgisi öğretmen adaylarının öz-yeterlikleri ile akademik kontrol odakları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada Tschannen-Moran ve Woolfolk Hoy (2001) tarafından geliştirilen ve Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından Türkçeye çevrilen “Öğretmen Öz-Yeterlik Ölçeği” ile Akın

(2007) tarafından geliştirilen “Akademik Kontrol Odağı Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemi, Fen Bilgisi Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda, 1, 2, 3 ve 4. Sınıfta öğrenim görmekte olan toplam 125 öğretmen adayından oluşmuştur. Araştırma bulgularına göre, fen bilgisi öğretmen adaylarının öğretmen öz-yeterlik inançları ve akademik kontrol odakları cinsiyet, sınıf düzeyi ve mezun olunan lise türü değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Ayrıca, öğretmen öz yeterliği ile akademik kontrol odağı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Aldan Karademir (2013), “Öğretmen Adaylarının Sorgulama Ve Eleştirel Düşünme Becerilerinin Öğretmen Öz Yeterlik Düzeyine Etkisi” adlı çalışmada öğretmen adaylarının sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerinin öğretmen öz yeterliğine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla yapılan çalışmaya Eğitim Fakültelerinde Fen Bilgisi, Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programlarının 4. sınıflarında öğrenim görmekte olan 747 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda öğretmenlerin sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerinin ortalamanın üstünde, öz yeterlik düzeyleri ise ortalama düzeyde çıkmıştır. Öğretmen adaylarının öğretmen öz-yeterlikleri, cinsiyet ve öğrenim görülen Anabilim Dalı’na göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda öğrenim gören öğrencilerin öz yeterlik puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. Öğretmen öz yeterliği ile anne-baba eğitim durumu arasında anlamlı fark görülmemiştir.

Saracaloğlu ve diğer. (2013), tarafından yapılan “Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretmen Öz-yeterlik Algılarının ve Akademik Kontrol Odaklarının İncelenmesi” adlı çalışmada Tschannen- Moran ve Woolfolk Hoy (2001) tarafından geliştirilen ve Capa, Cakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından Türkçe’ye çevrilen “ Öğretmen Oz-yeterlik Olceği” ile Akın (2007) tarafından geliştirilen “Akademik Kontrol Odağı Olceği” kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören 410 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırma sonucunda Fen bilgisi, Sosyal bilgiler ve Sınıf Öğretmeni adaylarının öz-yeterlik algılarını ve sahip oldukları akademik kontrol odaklarını cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim görülen anabilim dalı, mezun olunan lise türü ve mezun olunan alan türü değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Ayrıca Fen Bilgisi, Sosyal bilgiler ve Sınıf öğretmeni

adaylarının öz yeterlik algıları ile akademik kontrol odağı alt boyut puanları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Ateş (2014), “Güzel Sanatlar Eğitimi Öğrencilerinin Öğretmen Öz Yeterlik İnançlarının Belirlenmesi” adlı çalışmasında Tschannen- Moran ve Hoy (2001) tarafından geliştirilen ölçeği kullanmıştır. Araştırmaya 376 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet, sınıf düzeyi ve mezun olunan lise değişkenlerine göre öz yeterlik inanç düzeyinde anlamlı fark görülmemiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının oldukça yeterli olduğu tespit edilmiştir.

Karakuş (2017), yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının ve öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumunun düzeyini belirlemeyi ve aralarında ilişki bulunup bulunmadığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada Gibson ve Dembo (1984) tarafından geliştirilen Diken (2004) tarafından Türkçe ’ye çevrilen “Öğretmen Yeterlik Ölçeği”, Ünver, Bümen ve Başbay (2008) tarafından geliştirilen “Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği” ve araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmaya Mersin Üniversitesi okuyan 400 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada, öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının yeterli düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları ile sadece sınıf düzeyi değişkenine göre 1. ve 3. sınıf arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu farklılık 3. Sınıfların lehine bulunmuştur. Öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin tutumları ile sınıf ve branş değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu farklılıkların 1. ve 2. Sınıf arasında 2. Sınıf öğrencilerinin lehine ve Matematik ile PDR ve Matematik ile Türkçe arasında ise Matematik bölümünde okuyanların lehine olduğu görülmüştür. Öz yeterlik inancı ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutum arasında pozitif yönde fakat orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

2.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Bu bölümde ise denetim odağı ve öz yeterlik ile ilgili yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Öz Yeterlik İle İlgili Çalışmalar

Hoy (2000) , “Changes In Teacher Efficacy During The Early Years of Teaching” adlı araştırmasını, öğretmenlik mesleğine yeni başlayan öğretmenlerin ilk yıllardaki öz yeterlik inançlarının düzeyini belirlemek ve tecrübeli diğer öğretmenlerin öz yeterlik inancı ile karşılaştırmak amacıyla yapmıştır. Araştırmanın örnekleme, göreve yeni başlayan 53 öğretmenden oluşmuştur. Araştırma sonucunda, göreve yeni başlayan öğretmenlerin öz-yeterlik inançlarının, okul yönetimi, kendi ailesi ve meslektaşlarının fikirlerine değişim gösterdiği, ayrıca, meslekte daha eski olan öğretmenlere göre daha düşük öz-yeterlik algısına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmen öz yeterliliği ile ilgili diğer önemli araştırma Tschannen Moran ve Woolfok Hoy’un (2001) “Öğretmen Öz yeterlilik İnançları” adlı ölçeğin geliştirildiği ve geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yapıldığı araştırmadır. Öğretmen öz yeterlik ölçeği hem bu çalışmada hem de diğer çalışmalarda sık kullanılan ölçektir. Tschannen Moran ve Woolfok Hoy yaptıkları çalışmada öğretmen öz yeterlik inançlarının öğrenmenin kalıcılığı, öğrenme çıktıları, öğrencinin motivasyonu ve öz yeterlik inançları gibi birçok eğitim sonucuyla ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma, öğretmen öz yeterliliğini ölçmek için bir ölçek geliştirmek amacıyla yapılmıştır. Bunun için literatür taraması yapılmış ve daha önce geliştirilmiş olan ölçekler incelenmiştir. Araştırmacılar Gibson ve Dembo (1984) tarafından geliştirilen “Öğretmen İnançları” adlı ölçeğin fen bilimleri, matematik gibi bilim dersleri ve sınıf yönetimi ile ilgili inançları ölçmede yetersiz olduğunu ve Bandura (1977) tarafından geliştirilen “Öğretmen Yeterliliği” ölçeğinin ise çok uzun ve karmaşık ifadelerden oluştuğu belirtilmiştir. Bu sebeple öğretmen öz yeterliliğini ölçmek üzere kullanışlı, yeni bir ölçek geliştirmişlerdir. Araştırma sonucunda “Öğrenci Başarısı İçin Öz-yeterlik”, “Öğretimsel Stratejiler İçin Öz-yeterlik” ve “Sınıf Yönetimi ile İlgili Öz-yeterlik” olmak üzere dört boyut ve toplam 36 maddeden oluşan “Öğretmen Öz-yeterlik İnançları” adlı ölçeği geliştirmişlerdir.

Erawan (2011), “Hizmet Öncesi Öğretmenlerin Öz-Yeterliklerini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Süreç Analizi” adlı yapmış olduğu çalışmada öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarını ve mesleki tutumları, hazırlık programının etkililiği ve uygulama tecrübeleri değişkenleri bakımından incelenmiştir. Araştırmanın örnekleme Tayland’ da 26 farklı devlet üniversitesinde 4. Sınıfta öğrenim gören 899 öğretmen adayından

oluşmuştur. Öğretmen adaylarına öz-yeterlik algılarını, mesleki tutum düzeylerini, aldıkları hazırlık programlarının etkililiğini ve uygulama tecrübelerini belirleyecek ölçekler uygulanarak veriler toplanmış ve verilerin sonuçları analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının, aldıkları hazırlık programının etkililiği ve öğretmen adaylarının uygulama tecrübeleri değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Mesleki tutum ile öz-yeterlik inançları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Denetim Odağı ile İlgili Çalışmalar

Smith ve Mihans (2009), yaptıkları araştırmada ABD’ de yaşayan öğretmen adaylarının denetim odağı puanları ile akılda tutma düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu amaçla farklı bölümlerde okuyan 68 öğrenci eğitim aldıkça detaylı incelenmiştir. Araştırmada Nowicki ve Strickland tarafından geliştirilen İç- Dış Denetim Odağı ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencinin iç veya dış denetim odağına sahip olmasının öğrenci başarısını etkilediği görülmüştür. Dış denetim odağına sahip öğrencilerin daha başarısız olduğu ve iç denetim odağına sahip öğrencilerin ise yüksek eğitim için daha fazla çaba gösterdikleri görülmüştür. Fakat öğrencilerin kontrol odağı puanının her yıl nasıl değişeceğini araştırmacıların incelenmesi gerekir.

Severino, Aiello, Cascio, Ficarra ve Messina (2011), “Uzaktan eğitim: yaşam boyu öğrenmede öz-yeterlik ve denetim odağının rolü” adlı çalışmada uzaktan eğitim kapsamında, öz yeterlik ve denetim odağının öğrenme başarısı üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda uzaktan eğitimde iç denetim odağı ile öğrenme başarısı arasında ve denetim odağı ile öz yeterlik arasında anlamlı ilişki görülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve toplanan verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistikî çözümlene tekniklerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın iki temel amacı vardır. Birinci amaç, öğretmen adaylarının denetim odaklarına ve öz yeterliklerine ilişkin inançlarını belirlemektir. Bu nedenle araştırma tarama modelindedir. Tarama modeli geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu haliyle betimlemek amacıyla veri toplanarak yapılan araştırma türüdür. Araştırmaya konu olan kişi, olay ya da nesne, kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi ifade edilmeye çalışılır (Karasar, 2007, s.77).

Araştırmanın bir diğer temel amacı ise öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algıları ile öz yeterlikleri arasında ne düzeyde bir ilişki olduğunu belirlemektir. Bu yönüyle ise araştırma ilişkisel modelin özelliklerini yansıtmaktadır. Bu kapsamda araştırmada hem betimsel hem de ilişkisel model kullanılmıştır. İlişkisel model tarama modelinin bir türüdür. İki veya daha çok değişken arasındaki değişimi veya değişimin derecesini belirlemek amacıyla yapılan araştırmalara ilişkisel tarama modeli denir. İlişkisel tarama modelinin karşılaştırma türü ve korelasyon türü olmak üzere iki türü vardır. Korelasyon türünde değişkenlerin birlikte değişip değişmediğini ve değişim varsa bu değişimin nasıl olduğunu incelenir (Karasar, 2007, s.81-82). Diğer yandan öğretmen adaylarının denetim odaklarına ve öz yeterliklerine ilişkin inançlarının cinsiyet, sınıf ve mezun olunan lise değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesinde nedensel karşılaştırmalı desen kullanılmıştır. Nedensel karşılaştırmalı

desende bireyler ya da gruplar arasındaki farklılıkların nedenleri ve sonuçları belirlenir (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012, s. 366) ve neden sonuç ilişkileri incelenir (Karasar, 2007, s. 89).

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 3611 öğrenci oluşturmaktadır.

Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde, araştırmanın deseni (nicel, nitel ve karma), değişkenlerin sayısı, verilerin analizinde kullanılan istatistiksel teknikler, tahmin için kabul edilen güven düzeyi ve tolere edilecek sapma miktarı dikkate alınır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2010, s.92). Çok geniş bir örneklemle çalışmak para, zaman ve emek kaybına neden olur. Çok küçük bir örneklemle çalışıldığında ise örneklemden yapılan tahminler gerçeği ortaya koymayabilir (Çingı, 1990, s. 56). Bu yüzden örneklem büyüklüğünü belirlemek için, Cochran'ın (1962) tabakalı örneklemede yaygın olarak kullanılan (Akt: Balcı, 2010, s. 102) formülünden yararlanılmıştır.

N = Evren Büyüklüğü

n = Örneklem büyüklüğü

d = Tolerans Düzeyi (.05)

t = Güven Düzeyi (%95 için 1.96)

PQ = (.50) x (.50) = .25 maksimum örneklem büyüklüğü için örneklem yüzdesi

$$n = \frac{t^2(PQ) / d^2}{1 + (1/N)t^2(PQ) / d^2} = \frac{1.96^2(.25) / .05^2}{1 + (1/3611)1.96^2(.25) / .05^2}$$

$$n = \frac{384.16}{1 + (1/3611)384.16} = 347$$

Yapılan hesaplama sonucunda, %95 güven aralığında güçlü tahminler yapabilmek için araştırma kapsamında gerekli olan örneklem büyüklüğü 347 olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamında parametrik testlerinin uygulanabilmesi ve araştırma sürecinde ortaya çıkabilecek sorunlar göz önünde bulundurularak örneklem seçim sürecinde gerekli olan örneklem büyüklüğünden daha fazla sayıda veri toplanmıştır.

Araştırma kapsamında ulaşılan öğretmen adaylarına ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Değişken	Frekans (n)	Yüzde (%)		
Cinsiyet	Kadın	250	61.4	
	Erkek	157	38.6	
	Toplam	407	100	
Anabilim Dalı	Bilgisayar Öğrt.	30	7.4	
	Fen Bilgisi Öğrt.	32	7.9	
	İngilizce Öğrt.	31	7.6	
	Matematik Öğrt.	42	10.3	
	Müzik Öğrt.	30	7.4	
	Okul Öncesi Öğrt.	34	8.4	
	Özel Eğitim Öğrt.	33	8.1	
	Psikolojik Danışmanlık	35	8.6	
	Resim Öğrt.	31	7.6	
	Sınıf Öğrt.	42	10.3	
	Sosyal Bilgiler Öğrt.	34	8.4	
	Türkçe Öğrt.	33	8.1	
	Toplam	407	100	
	Sınıf	1.Sınıf	92	22.6
		2.Sınıf	93	22.9
3.Sınıf		105	25.8	
4.Sınıf		117	28.7	
Toplam		407	100	
Mezun Olunan Lise	Anadolu ve Fen Lisesi	231	56.8	
	Genel Lise	99	24.3	
	Mesleki ve Teknik Lise	65	16	
	Toplam	395	97.1	

Tablo 1’ de araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet, öğrenim gördükleri ana bilim dalı ve sınıf değişkenlerine göre dağılımı gösterilmiştir. Bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 250’sinin kadın (%61.4) , 157’sinin erkek (%38.6) olduğu görülmektedir.

Öğrenim görülen anabilim dalı değişkeni ele alındığında öğretmen adaylarının 30'u Bilgisayar, 32'si Fen Bilgisi, 31'i İngilizce, 42'si Matematik, 30'u Müzik, 34'ü Okul Öncesi, 33'ü Özel Eğitim, 35'i Psikolojik Danışmanlık, 31'i Resim, 42'si Sınıf, 34'ü Sosyal Bilgiler ve 33'ü Türkçe Öğretmenliği bölümlerinde okumaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 92' sinin 1. sınıf (%22.6), 93'ünün 2. sınıf (%22.9), 105'inin 3. sınıf (%25.8) ve 117'sinin 4. Sınıfta (28.7) okuduğu görülmektedir.

Mezun olunan lise türüne bakıldığında araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yarısından fazlasının (%56.8) Anadolu ve Fen Liselerinden mezun olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 99'u genel liselerden mezun olduğu belirtmiştir. Düz liseden mezun olduğunu söyleyen adaylar genel lise mezunları grubunda değerlendirilmiştir. Öğretmen adaylarının %16' sının ise Mesleki ve Teknik liselerden mezun oldukları görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında öz yeterlik ölçeği ve denetim odağı ölçeği kullanılmıştır. Kullanılan ölçme araçlarının geçerlik ve güvenirliklerine ilişkin bilgiler aşağıda detaylı olarak açıklanmıştır.

3.3.1. Öz Yeterlik Ölçeği

Öğretmen adaylarının öz yeterliklerini belirlemek amacıyla Tschannen-Moran, Woolfolk Hoy ve Hoy (1998) tarafından geliştirilen Türkçeye uyarlaması ise Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından yapılan Öğretmenler için Öz yeterlik Ölçeğinin uzun formu kullanılmıştır.

Öğretmen öz yeterliği ölçeğinin orijinal formu, Öğrenci Katılımı, Öğretim Stratejileri, Sınıf Yönetimi olmak üzere üç alt faktörden oluşmaktadır. Her bir faktörde madde yükleri .47 ile .72 arasında değişen 8 madde yer almaktadır. Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya ölçme aracını Türkçeye uyarlarken yapı geçerliği kapsamında doğrulayıcı faktör analizi ve Rash modeli tekniği kullanılmış, güvenirlik çalışmaları kapsamında ise iç tutarlık güvenirlik katsayılarını hesaplamıştır. Yaptıkları analizler sonucunda, ölçekte yer

alan maddelerin ölçeğin orijinal formunda olduğu gibi üç alt faktör altında toplandığı ve kurulan modelin veri yapısıyla iyi düzeyde uyum [$TLI = .99$, $CFI = .99$, $RMSEA = .05$] gösterdiği belirlenmiştir. Güvenirlik çalışması kapsamında yapılan hesaplamalar neticesinde iç tutarlık güvenirlilik katsayıları ise öğrenci katılımı faktörü için .82, sınıf yönetimi faktörü için .84, öğretimsel stratejiler faktörü için .86 ve ölçeğin geneli için .93 olarak hesaplanmıştır.

Bu araştırma kapsamında yapılan analizler sonucunda ise iç tutarlık güvenirlilik katsayıları öğrenci katılımı faktörü için .89, sınıf yönetimi faktörü için .88, öğretimsel stratejiler faktörü için .85 ve ölçeğin geneli için .90 olarak hesaplanmıştır.

Ölçekte yer alan her madde, puan değeri olarak 5= Çok yeterli, 4= Oldukça yeterli, 3= Biraz yeterli, 2= Çok Az Yeterli, 1= Yetersiz şeklinde 5'li Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirilmiştir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 24, en yüksek puan ise 120' dir. Ölçekten alınan puanların yükselmesi, öğretmen adaylarının öz yeterlik düzeylerinin arttığını göstermektedir.

3.3.2. Denetim Odağı Ölçeği

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla Dağ (2002) tarafından geliştirilen Denetim Odağı Ölçeği kullanılmıştır. Dağ (2002) Rotter'in iç-dış Kontrol Odağı Ölçeğinin 2 seçenekli formatının yarattığı sorunların üstesinden gelmek amacıyla daha kapsamlı ve Likert formatında yeni bir kontrol odağı ölçeği geliştirmiştir. Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde çeşitli kontrol odağı ölçeklerinde yer alan maddeler kullanılarak 80 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Daha sonra ölçme aracının geçerlik ve güvenirlilik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Yapılan ilk geçerlik çalışmaları kapsamında, bazı maddenin faktör yüklerinin düşük olması ve aynı anda birden fazla faktörde yüklenmesi nedeni ile madde havuzunda yer alan 43 çıkarılmıştır. Sonraki aşamada elde kalan 47 maddelik ölçek formu farklı bir örneklem grubuna yeniden uygulanmış ve açımlayıcı faktör analizi tekniği ile ölçme aracının yapı geçerliği test edilmiştir.

Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda, ölçekte yer alan maddelerin beş faktör altında toplandığı belirlenmiştir. Beş faktör tarafından açıklanan varyans %50.63' tür. Büyüköztürk (2010, s. 125) analiz edilen değişkenlerle ilgili toplam varyansın 2/3'

ü kadar miktarının ilk olarak kapsadığı faktör sayısının önemli faktör sayısı olarak değerlendirilebileceğini; fakat davranış bilimlerinde ölçek geliştirmede bu orana ulaşmanın güç olmasından dolayı tek faktörlü ölçeklerde bu oranın % 30 ve üzerinde olmasının yeterli olduğunu ve çok faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın daha fazla olması gerektiği ifade edilmektedir. Bu araştırmadaki ölçme aracında beş faktör tarafından açıklanan varyansın yeterli olduğu görülmektedir.

“Kişisel Denetim” olarak adlandırılan birinci faktörde yer alan 18 maddenin faktör yüklerinin .53 ile .70 arasında değiştiği, birinci faktörün açıkladığı varyansın %12.62 olduğu ve iç güvenirlik tutarlık katsayısının .87 olduğu belirlenmiştir. “Şansa İnanma” olarak adlandırılan ikinci faktörde yer alan 11 maddenin faktör yüklerinin .32 ile .72 arasında değiştiği, ikinci faktörün açıkladığı varyansın %8.56 olduğu ve iç güvenirlik tutarlık katsayısının .79 olduğu belirlenmiştir. “Çabalamanın anlamsızlığı” olarak adlandırılan üçüncü faktörde yer alan 10 maddenin faktör yüklerinin .31 ile .62 arasında değiştiği, üçüncü faktörün açıkladığı varyansın %7.7 olduğu ve iç güvenirlik tutarlık katsayısının .76 olduğu belirlenmiştir. “Kadercilik” olarak adlandırılan dördüncü faktörde yer alan 3 maddenin faktör yüklerinin .75 ile .87 arasında değiştiği, dördüncü faktörün açıkladığı varyansın %6.0 olduğu ve iç güvenirlik tutarlık katsayısının .74 olduğu belirlenmiştir. “Adil olmayan dünya inancı” olarak adlandırılan beşinci faktörde yer alan 5 maddenin faktör yüklerinin .37 ile .80 arasında değiştiği, beşinci faktörün açıkladığı varyansın %5.2 olduğu ve iç güvenirlik tutarlık katsayısının .61 olduğu belirlenmiştir.

Ölçekte yer alan her madde, puan değeri olarak 5= Tamamen uygun, 4= Oldukça uygun, 3= Uygun, 2= Pek uygun değil, 1=Hiç uygun değil şeklinde 5’li Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirilmiştir. Ölçekte yer alan maddelerin 20 tanesi yanıtlama yanlılığını önleyebilmek amacıyla tersten puanlanmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 47, en yüksek puan ise 235’ tir. Ölçekten alınan puanların yükselmesi, öğretmen adaylarının dıştan denetim düzeylerinin arttığını göstermektedir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan verilerin analizinde SPSS 22 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) istatistik paket programı kullanılmıştır.

Veri analizleri gerçekleştirilmeden önce toplanan verilerin istatistiksel testler açısından uygun olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, veriler öncelikle kayıp ve uç değerler açısından incelenmiştir. Daha sonra ise maddelerin çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca, histogram ve P-P grafikleri aracılığıyla verilerin dağılımı görsel olarak incelenmeye çalışılmıştır. Yapılan analizler sonucunda veri seti için çarpıklık ve basıklık değerlerinin $+0.57/-0.87$ değerleri arasında değiştiği ve uç değerler içermediği belirlenmiştir. Bu bulgudan hareketle verilerin normal dağılım yakın dağılım gösterdiği belirlenmiştir.

Araştırmanın 1. alt problemi kapsamında betimsel istatistik hesaplamaları yapılarak öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik algılarının düzeyi belirlenmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının ölçeklerden ve ölçeklerin alt boyutlarından almış oldukları en düşük ve en yüksek puanlar ve standart sapma puanları hesaplanmıştır.

Aritmetik ortalamalar yorumlanırken denetim odağı ölçeği için puan aralıkları 1-1.80 “Hiç uygun değil”, 1.81-2.60 “pek uygun değil”, 2.61-3.40 “uygun”, 3.41-4.20 “oldukça uygun”, 4.21-5.00 “tamamen uygun” şeklinde değerlendirilmiştir. Aritmetik ortalamalar yorumlanırken öz yeterlik ölçeği için puan aralıkları 1-1.80 “Yetersiz”, 1.81-2.60 “Çok az yeterli”, 2.61-3.40 “Biraz yeterli”, 3.41-4.20 “Oldukça yeterli”, 4.21-5.00 “Çok yeterli” şeklinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın 2. alt problemi: Öğretmen adaylarının ölçeklerden ve ölçeklerin alt boyutlarından almış oldukları puanların cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla *t*-testi yapılmıştır. *t*-testi yapılmadan önce verilerin testin uygulanabilmesi için gerekli varsayımları karşılayıp karşılamadığı kontrol edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda, grup sayılarının parametrik testlerinin gerektirdiği ölçütleri karşıladığı ve verilerin normal dağılıma yakın dağılım gösterdiği tespit edilmiştir.

Araştırmanın 3. alt problemi: Öğretmen adaylarının ölçeklerden ve ölçeklerin alt boyutlarından almış oldukları puanların mezun oldukları lise türüne göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA testi yapılmadan önce verilerin testin uygulanabilmesi için gerekli

varsayımları karşılayıp karşılamadığı kontrol edilmiştir. ANOVA testinin uygulanabilmesi için bağımlı değişkene ait ölçümlerin en az aralık ölçeğinde olması, bağımlı değişkende etkisi araştırılan faktörün her bir düzeyinde normal dağılım göstermesi, ortalama puanları karşılaştırılacak örneklemelerin ilişkisiz olması ve bağımlı değişkene ilişkin varyansların her bir örneklem için eşit olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2010). ANOVA testi sonucunda anlamlı farkın belirlendiği durumlarda, farkın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Grup varyanslarının eşit dağıldığı durumlarda, ortalama puanlarının çoklu karşılaştırmasında Scheffe testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2010).

Araştırmanın 4. alt problemi: Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik algılarının okudukları sınıfa göre anlamlı biçimde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla sınıf değişkenine göre tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır.

Araştırmanın 5. alt problemi: Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik algıları arasında ne düzeyde bir ilişki olduğunu belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı analizi yoluyla ölçeklerin geneli ve alt boyutları arasındaki ikili korelasyon katsayıları hesaplanmıştır.

Korelasyon katsayısı, iki değişken arasındaki ilişkinin miktarını bulup yorumlamak amacıyla kullanılır (Büyüköztürk, 2010, s.31). Pearson korelasyon katsayısı;

- İki değişkenin de sürekli olmasını
- Değişkenlerin birlikte (ikili olarak) normal dağılım göstermesini

gerektirmektedir.

Gereken şartlar sağlandıktan sonra korelasyon katsayı hesaplanmıştır. Korelasyon katsayısının 1.00 olması, mükemmel pozitif bir ilişkiyi; -1.00 olması mükemmel negatif bir ilişkiyi; 0.00 olması, ilişkinin olmadığını gösterir. Korelasyon katsayısının büyüklük bakımından yorumlanmasında üzerinde tam olarak uzlaşılan aralıklar bulunmamakla birlikte, korelasyonu yorumlamada şu sınırların sıklıkla kullanılabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Korelasyon katsayısının, mutlak değer olarak, 0.70-1.00 arasında

olması yüksek; 0.70- 0.30 arasında olması, orta; 0.30 ve 0.00 arasında olması ise, düşük düzeyde bir ilişki olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk, 2010, s.32).

Araştırmanın 6. alt problemi: Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının öz yeterliklerini ne düzeyde yordadığını belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Çoklu doğrusal regresyon analizi, korelasyon analizinden farklı olarak bir bağımlı değişken ile iki ya da daha fazla bağımsız değişken arasındaki çoklu ilişkilerin incelenmesine imkân tanımaktadır (Field, 2013). Bu bağlamda ilk olarak araştırma kapsamında elde edilen verilerin çoklu doğrusal regresyon analizine ilişkin varsayımları karşılayıp karşılamadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu aşamadan sonra ise öğretmen adaylarının öz yeterliğine ilişkin inançları bağımlı değişken olarak; denetim odağına ilişkin algıları ise bağımsız değişkenler olarak kullanılarak çoklu doğrusal regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Çoklu regresyon analizinde standart (forced enter), aşamalı (stepwise) ve hiyerarşik (hierarchical) model olmak üzere yaygın olarak kullanılan üç farklı yöntem olduğu ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2010; Field, 2013). Bu çalışmada, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerine ilişkin herhangi bir fikir olmaması nedeniyle standart yaklaşım kullanılmıştır. Standart yaklaşımda, bağımlı değişkendeki açıklanan varyansa anlamlı bir katkısı olup olmamasına bakılmaksızın, tüm bağımsız değişkenler regresyon eşitliğine alınır (Büyüköztürk, 2010).

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgulara ve bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

Bulgular alt problem sırasına göre verilmiştir. İlk olarak öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inancının düzeyine ilişkin bulgular ve yorumlar açıklanmıştır. Daha sonra denetim odağı ve öz yeterlik inancının cinsiyet, öğrenim görülen sınıf ve mezun olunan lise türü değişkenlerine göre anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığına yönelik bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Ayrıca denetim odağı ile öz yeterlik inancı arasında ilişki olup olmadığı, ilişki varsa ne düzeyde olduğu incelenmiştir. Son olarak denetim odağının öz yeterlik inancını yordayıp yordamadığına ilişkin bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

4. 1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemi “*Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançlarının düzeyi nedir?*” biçiminde ifade edilmiştir.

Araştırmanın bu alt problemine yanıt bulmak amacıyla her bir ölçek ve alt boyutlar için, elde edilen veriler üzerinden betimsel istatistik hesaplamaları yapılmıştır. Öğretmen adaylarının her bir ölçekten ve alt boyuttan almış oldukları en düşük puanlar, en yüksek puanlar, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 2’ de verilmiştir.

Tablo 2

Öğretmen Adaylarının Denetim Odağı ve Öz Yeterlik İnançlarının Düzeyi

Boyut	En Düşük	En Yüksek	Ort.	Std. Sapma	Düzye
Öğrenci Katılımı	2.13	5.00	3.75	.57	Oldukça yeterli
Öğretim Stratejileri	2.00	5.00	3.70	.58	Oldukça yeterli
Sınıf Yönetimi	2.00	5.00	3.73	.58	Oldukça yeterli
Öz yeterlik (toplam)	2.13	5.00	3.72	.52	Oldukça yeterli
Denetim Odağı	1.05	3.70	2.59	.37	Pek uygun değil

Tablo 2’deki bulgular ilk olarak öz yeterlik ve öz yeterliğin alt boyutları açısından incelendiğinde, öğretmen adaylarının öz yeterlik puanlarının ortalamasının 3.72, standart sapmasının .52 olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrenci katılımına ilişkin öz yeterliğin ortalaması 3.75 standart sapması .57, öğretim stratejilerine yönelik öz yeterliğin ortalaması 3.70 standart sapması .58, sınıf yönetimine ilişkin öz yeterliğin ortalaması ise 3.73 standart sapması .58 olarak hesaplanmıştır. Öğretmen adaylarının öz yeterlik ölçeğinde yer alan maddelere genel olarak “Oldukça yeterli” düzeyinde yanıt verdikleri belirlenmiştir.

Altun (2015), Kurt, Güngör ve Ekici (2014) de yaptığı araştırmalarda bu araştırma sonucuna benzer sonuçlar elde etmiştir. Altun (2015), pedagojik formasyon alan öğretmen adayları ile yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının oldukça yeterli olduğunu tespit etmiştir. Kurt, Güngör ve Ekici’nin (2014), aday öğretmenlerin öz yeterlik inancı ile öğrenci başarısı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmalarında da benzer biçimde öğretmen adaylarının öz yeterlik inancının oldukça yeterli düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bulgular denetim odağı açısından incelendiğinde, öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının aritmetik ortalamasının 2.59 ve standart sapmasının .37 olduğu görülmektedir.

4. 2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt problemi “*Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları cinsiyetlerine göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?*” olarak ifade edilmiştir.

Araştırmanın bu alt problemine yanıt bulmak amacıyla her bir ölçek ve alt boyutlar için, elde edilen veriler üzerinden cinsiyet değişkenine göre *t*-testi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 3’ te verilmiştir.

Tablo 3

Öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin cinsiyet değişkenine göre analizi

Boyut	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	sd	t	p
Öğrenci Katılımı	Kadın	250	3.79	.57	405	1.90	.02*
	Erkek	157	3.70	.55			
Öğretim Stratejileri	Kadın	250	3.73	.59	405	1.27	.20
	Erkek	157	3.65	.56			
Sınıf Yönetimi	Kadın	250	3.74	.60	405	.53	.60
	Erkek	157	3.71	.54			
Öz yeterlik (toplam)	Kadın	250	3.75	.53	405	1.40	.16
	Erkek	157	3.68	.50			

* $p < .05$

Öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin cinsiyetlerine göre değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan *t* testi sonucunda, cinsiyet değişkenine göre öğretmen adaylarının sadece öğrenci katılımına yönelik öz yeterliklerinin cinsiyetlerine göre $t_{(405)} = 1.90$, $p < .05$ anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiştir. Öğrenci katılımı boyutunda kadın öğretmen adaylarının aritmetik ortalama puanlarının erkek öğretmen adaylarının puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının öz yeterlilik inançlarında cinsiyete göre öğretim stratejileri ve sınıf yönetimi alt boyutlarında ve ölçeğin genelinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Fakat Tablo 3’teki sonuçlar incelendiğinde alt boyutlarda ve ölçeğin genelinde kadın öğretmen adaylarının aldığı puanların erkek öğretmen adaylarının puanlarından daha fazla olduğu görülmektedir. Öğrenci katılımı boyutunda anlamlı farklılık görülmesinin

nedeni kadın öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine daha çok yakıştırılmasından dolayı olabilir.

Altun (2015) yaptığı çalışmada, öğretmen öz yeterlik ölçeğinin alt boyutlarından biri olan sınıf yönetimi boyutunda kadın öğretmen adaylarının anlamlı fark gösterdiğini söylemiştir. Ayrıca öz yeterlik ölçeğinin tüm alt boyutlarında kadın öğretmen adayları erkek öğretmen adaylarından daha yüksek puan almışlardır. Çapri ve Çelikkaleli (2008), öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelediği araştırmasında öğretmen adaylarının öz yeterlilik inancının kadın öğretmen adayları lehine farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan literatür araştırmasında öğretmen adaylarının öz yeterlilik inançları cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık görülmeyen araştırmalar bulunmaktadır. Taşkın ve Hacıömeroğlu (2010), Yenice (2012), Yılmaz, Köseoğlu, Gerçek ve Soran (2006), Altunçekiç ve diğer. (2005), Akbaş ve Çelikkaleli'nin (2006) yaptığı araştırmada öz yeterlik inancı cinsiyete göre anlamlı biçimde farklılaşmamaktadır.

Literatürde öz yeterlik algısının cinsiyete göre erkekler lehine farklılık gösterdiğine ilişkin çalışmalar da bulunmaktadır. Demirtaş, Cömert ve Özer'in (2011) yapmış olduğu araştırmada öz yeterlik ölçeğinin toplam puanı, Yönetim ve Strateji alt boyutlarında erkek öğrenciler lehine anlamlı farklılık olduğunu söylemişlerdir. Benzer şekilde Morgil ve diğer. (2004), yaptıkları çalışmada erkek öğretmen adaylarının öz yeterlilik inancının kadın öğretmen adaylarından daha yüksek olduğunu söylemiştir. Bu çalışmaların sonuçları araştırmanın bulguları ile çelişmektedir.

Cinsiyetin öz yeterlik inancına etkisini inceleyen araştırmalarda farklı sonuçlar olduğu görülmüştür. Araştırmaların örneklemelerinin farklı olmasından dolayı sonuçlar farklı çıkmış olabilir.

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının cinsiyet değişkenine göre *t* testi sonuçları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının cinsiyet değişkenine göre analizi

Boyut	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	sd	t	p
Denetim Odağı (toplam)	Kadın	250	2.57	.39	405	-1.45	.14
	Erkek	157	2.63	.33			

* $p < .05$,

** $p < .01$.

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının cinsiyetlerine göre değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan t testi sonucunda, cinsiyet değişkenine göre öğretmen adaylarının denetim odağında ilişkin algılarının cinsiyetlerine göre anlamlı şekilde farklılık göstermediği $t_{(405)} = -1.45$, $p > .14$ tespit edilmiştir.

Akbulut (2006), Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerle yaptığı araştırmasında öğrencilerin cinsiyetine göre denetim odaklarının anlamlı biçimde farklılaştığını tespit etmiştir. Yapılan araştırma sonucunda kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre daha içten denetimli oldukları görülmüştür. Dilmaç (2008), örnekleme güzel sanatlar öğretmen adaylarının olduğu çalışmasında kadın öğretmen adayları lehine anlamlı farklılık olduğunu söylemiştir.

Durna ve Şentürk (2012), Şara (2012), Başol ve Türkoğlu (2009) yaptıkları araştırmalarda cinsiyete göre denetim odağının anlamlı biçimde farklılaşmadığını tespit etmişlerdir. Saracaloğlu ve diğerleri (2013), dışsal kontrol odağı alt boyutunda cinsiyete göre erkek öğretmen adayları lehine anlamlı farklılık olduğunu, içsel kontrol odağı alt boyutunda ise cinsiyet göre anlamlı farklılık olmadığını belirtmişlerdir. Yağışan, Sünbül ve Yücelan (2007) erkek öğretmen adaylarının kadın öğretmen adaylarına göre daha içten denetimli olduğunu saptamıştır.

4. 3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi “*Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları mezun oldukları lise türüne göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?*” olarak ifade edilmiştir.

Araştırmanın bu alt problemine yanıt bulmak amacıyla her bir ölçek ve alt boyutlar için, elde edilen veriler üzerinden mezun oldukları lise türü değişkenine göre tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 5’ te verilmiştir.

Tablo 5

Öğretmen Adaylarının Öz Yeterliklerinin Mezun Oldukları Lise Değişkenine Göre Analizi

Boyut	Sınıf	N	\bar{x}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Öğrenci Katılımı	Anadolu- Fen	231	3.80	Gruplar arası	1.34	2	.67	2.04	.13	-
	Genel	99	3.73	Gruplar içi	128.67	392	.32			
	Mesleki-Teknik	65	3.63	Toplam	130.01	394				
	Toplam	395	3.75							
Öğretim Stratejileri	Anadolu- Fen	231	3.69	Gruplar arası	.18	2	.09	.27	.76	-
	Genel	99	3.72	Gruplar içi	133.10	392	.34			
	Mesleki-Teknik	65	3.65	Toplam	133.29	394				
	Toplam	395	3.69							
Sınıf Yönetimi	Anadolu- Fen	231	3.73	Gruplar arası	.52	2	.26	.77	.46	-
	Genel	99	3.75	Gruplar içi	133.84	392	.34			
	Mesleki-Teknik	65	3.64	Toplam	134.36	394				
	Toplam	395	3.72							
Öz yeterlik	Anadolu- Fen	231	3.74	Gruplar arası	.50	2	.25	.92	.39	-
	Genel	99	3.73	Gruplar içi	107.19	392	.27			
	Mesleki-Teknik	65	3.64	Toplam	107.69	394				
	Toplam	395	3.72							

Mezun olunan lise türü değişkenine göre yapılan analizler sonucunda öğretmen adaylarının, öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik $F_{(2, 394)} = 2.04, p > .05$, öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik $F_{(2, 394)} = .27, p > .05$, sınıf yönetimine yönelik öz yeterlik boyutlarında $F_{(2, 394)} = .77, p > .05$ ve öz yeterlik geneli açısından $F_{(2, 394)} = .92, p > .05$ anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının öz yeterlik algılarının mezun oldukları lise türüne göre anlamlı şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle farklı türde liselerden mezun olan öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin benzer düzeyde olduğu söylenebilir.

Kahyaoğlu ve Yangın (2007), Yenice (2012), Saracaloğlu ve diğer. (2013), Yılmaz, Gerçek, Köseoğlu ve Soran (2006), Gürol, Altunbaş ve Karaaslan (2011), Çetinkaya (2007) ve Karakuş'un (2017) yaptığı araştırmaların sonucunda öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin mezun oldukları lise türüne göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Bu çalışmalar ile araştırmanın sonucu birbirini destekler niteliktedir.

Öğretmen adayları eğitim fakültesinde öğrenci olana kadar ilkokul, ortaokul ve lise olmak üzere 12 yıllık zorunlu eğitim görürler. Mezun oldukları lise türü farklı olsa bile önceki yaşantılarında benzer deneyimlere sahip olduklarından farklı liselerden mezun olan öğretmen adaylarının öz yeterlilik inançları benzer sonuca ulaşılmış olabilir. Bu durumun diğer bir sebebi ise öğretmen adayları aynı fakültede yetiştirildiği, aynı dersleri gördüğü için öz yeterlilik inançlarında anlamlı farklılık görülmemiş olabilir.

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının mezun oldukları lise türüne göre ANOVA testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Öğretmen Adaylarının Denetim Odağına İlişkin Algılarının Mezun Oldukları Lise Değişkenine Göre Analizi

Boyut	Sınıf	N	\bar{x}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Denetim Odağı	Anadolu- Fen	231	2.61	Gruplar arası	.15	2	.07	.55	.57	-
	Genel	99	2.57	Gruplar içi	55.03	392	.14			
	Mesleki-Teknik	65	2.57	Toplam	55.18	394				
	Toplam	395	2.59							

* $p < .05$

Mezun olunan lise türü değişkenine göre yapılan analizler sonucunda öğretmen adaylarının, denetim odağına ilişkin görüşlerinin mezun oldukları liseye göre anlamlı bir farklılık $F_{(2, 394)} = .55, p > .05$ göstermediği belirlenmiştir. Elde edilen bu bulguya dayalı olarak öğretmen adaylarının farklı tür liselerden mezun olsalar da denetim odağına ilişkin algılarının benzer şekilde olduğu söylenebilir.

Yapılan literatür taramasında öğretmen adaylarının denetim odağını inceleyen az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Şara (2012), sınıf öğretmeni adayları ile yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının denetim odağının mezun oldukları lise türüne göre anlamlı farklılık göstermediğini belirlemiştir. Saracaloğlu ve diğerleri (2013) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bu bağlamda mevcut araştırma bulguları ile bu araştırmanın bulgularının uyum gösterdiği söylenebilir.

4. 4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt problemi “*Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları sınıf değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?*” olarak ifade edilmiştir.

Araştırmanın bu alt problemine yanıt bulmak amacıyla her bir ölçek ve alt boyutlar için, elde edilen veriler üzerinden okudukları sınıf değişkenine göre tek yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 7’ de verilmiştir.

Tablo 7

Öğretmen Adaylarının Öz Yeterliklerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Değişkenine Göre Analizi

Boyut	Sınıf	N	\bar{x}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Öğrenci Katılımı	1. sınıf	92	3.75	Gruplar arası	.77	3	.25	.78	.50	-
	2. sınıf	93	3.83	Gruplar içi	131.67	403	.32			
	3. sınıf	105	3.72	Toplam	132.44	406				
	4. sınıf	117	3.72							
	Toplam	407	3.75							
Öğretim Stratejileri	1. sınıf	92	3.72	Gruplar arası	.96	3	.32	.96	.41	-
	2. sınıf	93	3.72	Gruplar içi	135.62	403	.33			
	3. sınıf	105	3.62	Toplam	136.59	406				
	4. sınıf	117	3.73							
	Toplam	407	3.70							

Sınıf Yönetimi	1. sınıf	92	3.78	Gruplar arası	1.07	3	.36	1.05	.36	-
	2. sınıf	93	3.76	Gruplar içi	136.88	403	.34			
	3. sınıf	105	3.64	Toplam	137.96	406				
	4. sınıf	117	3.74							
	Toplam	407	3.73							
Öz yeterlik (toplamlar)	1. sınıf	92	3.75	Gruplar arası	.69	3	.23	.84	.47	-
	2. sınıf	93	3.77	Gruplar içi	109.39	403	.27			
	3. sınıf	105	3.66	Toplam	110.07	406				
	4. sınıf	117	3.73							
	Toplam	407	3.72							

Öğrenim görülen sınıf değişkenine göre yapılan analizler sonucunda öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin, öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik $F_{(3, 406)} = .78, p > .05$, öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik $F_{(3, 406)} = .96, p > .05$, sınıfı yönetimine yönelik öz yeterlik boyutlarında $F_{(3, 406)} = .78, p > .05$ ve öz yeterlik geneli açısından $F_{(3, 406)} = .84, p > .05$ anlamlı biçimde farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin öğrenim gördükleri sınıfa göre anlamlı şekilde değişmediğini, başka bir ifadeyle farklı sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin benzer düzeyde olduğu söylenebilir.

Kahyaoğlu ve Yangın'ın (2007) ve Saracaloğlu ve diğer. (2013) yaptığı araştırmaların sonucu bu araştırmanın sonucunu desteklemektedir. Kahyaoğlu ve Yangın'ın (2007) yaptığı araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının öz yeterlik düzeyi sınıf değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmamıştır. Benzer biçimde Saracaloğlu ve diğer. (2013) fen bilgisi, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının öz yeterlik inancını inceledikleri araştırmada öz yeterlik algısının sınıf değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığını tespit etmiştir.

Altunçekiç ve diğer. (2005) yaptıkları araştırmada öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin sınıf değişkenine göre anlamlı biçimde farklılık gösterdiğini, bu farklılığın birinci sınıflarla diğer sınıflar arasında olduğunu tespit etmiştir. Bu araştırmanın sonucu mevcut araştırma sonucu ile çelişmektedir.

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre analiz sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8

Öğretmen Adaylarının Denetim Odağına İlişkin Algılarının Öğrenim Gördükleri Sınıf Değişkenine Göre Analizi

Boyut	Sınıf	N	\bar{x}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Denetim Odağı	1. sınıf	92	2.62	Gruplar arası	.20	3	.06	.47	.70	-
	2. sınıf	93	2.57	Gruplar içi	57.18	403	.14			
	3. sınıf	105	2.60	Toplam	57.38	406				
	4. sınıf	117	2.57							
	Toplam	407	2.59							

Öğrenim görülen sınıf değişkenine göre yapılan analizler sonucunda öğretmen adaylarının denetim odağı algılarında $F_{(3, 406)} = .47$, $p > .05$ anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Elde edilen bulgu, öğretmen adaylarının denetim odaklarına ilişkin algılarının öğrenim gördükleri sınıfa göre anlamlı biçimde değişmediğini, başka bir ifadeyle farklı sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarının denetim odaklarına ilişkin algılarının benzer olduğu söylenebilir.

Durna ve Şentürk (2012), farklı bölümlerde okuyan öğrencilerin denetim odaklarını çeşitli değişkenler bakımından incelediği araştırmasında öğrencilerin denetim odaklarının sınıf değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığını tespit etmiştir. Benzer biçimde Akbulut'un (2006) 1. ve 4. sınıf öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada, denetim odağının sınıf düzeyine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı görülmüştür. Dilmaç (2008), görsel sanatlar bölümünde okuyan öğretmen adayları ile yaptığı çalışmada öğrencilerin sınıf düzeyine göre denetim odaklarının anlamlı biçimde farklılaşmadığını belirtmiştir. Benzer şekilde Saracaloğlu v.d. (2013) yapmış olduğu çalışmada öğretmen adaylarının denetim odağının okudukları sınıfa göre anlamlı biçimde farklılaşmadığını söylemişlerdir. Yapılan bu çalışmalar araştırmanın sonuçları ile örtüşmektedir.

4. 5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın beşinci alt problemi “*Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları arasındaki ilişkinin düzeyi nedir?*” biçiminde ifade edilmiştir.

Araştırmanın bu alt problemine yanıt bulabilmek için, her bir ölçek ve alt boyutlar için, öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları arasındaki ilişkinin düzeyini belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpım Korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 9’ da verilmiştir.

Tablo 9

Öğretmen Adaylarının Denetim Odağı ve Öz Yeterlikleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Testi Sonuçları

Boyutlar	1	2	3	4	5
1. Öğrenci Katılımı	-				
2. Öğretim Stratejileri	.76**	-			
3. Sınıf Yönetimi	.68**	.70**	-		
4. Öz yeterlik (toplam)	.90**	.91**	.88**	-	
5. Denetim Odağı (toplam)	-.25**	-.20**	-.23**	-.25**	-

** $p < .01$

* $p < .05$

Tablo 9’ da ki bulgular incelendiğinde, öz yeterliğin alt boyutları olan öğrenci katılımı, öğretim stratejileri ve sınıf yönetimi arasında pozitif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmüştür. Ayrıca öz yeterliğin geneli ile öz yeterliğin alt boyutları arasında da pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğu belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının denetim odağı ile öz yeterlikleri arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda ise, denetim odağı ile öz yeterliğin geneli arasında negatif yönde düşük düzeyde $r = -.25$, $p < .01$ anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca denetim odağı ile öz yeterliğin alt boyutları arasında da negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğu ve bu değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarının $-.20$ ile $-.25$ arasında değiştiği belirlenmiştir.

Yapılan literatür çalışması sonucunda hem yurt içinde hem yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde öğretmen adaylarının denetim odağı ile öz yeterlikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Saracaloğlu ve diğer. (2013), yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ile içsel kontrol odağı arasında düşük düzeyde pozitif ($r = .15, p < .05$) ve anlamlı ilişki ve dışsal kontrol odağı ile öz yeterlik inancı arasında düşük düzeyde negatif ($r = -.17, p < .05$) ve anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yenice ve diğer. (2012), Fen Bilgisi öğretmen adayları ile yapmış olduğu çalışmada öğretmen adaylarının öz yeterlik puanları ile denetim odağı puanları arasında anlamlı ilişki olduğunu söylemişlerdir. Benzer şekilde Severino ve diğer. (2011) yapmış oldukları araştırmada öz yeterlik inancı ile denetim odağı arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Söz konusu çalışmaların sonuçları, mevcut araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

4. 6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın altıncı alt problemi “*Öğretmen adaylarının denetim odağı, öz yeterlik algılarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?*” biçiminde ifade edilmiştir.

Denetim odağı ve öz yeterlik çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Denetim Odağı ve Öz yeterlik Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	Öğrenci Katılımı			Öğretim Stratejileri			Sınıf Yönetimi			Öz yeterlik (toplam)		
	B	Sh	β	B	Sh	β	B	Sh	β	B	Sh	β
Sabit	4.74	.19		4.52	.19		4.68	.19		4.65	.17	
Denetim Odağı	-.38	.07	-.25***	-.31	.07	-.20***	-.37	.07	-.23***	-.35	.06	-.25***
R^2	.063			.042			.057			.066		
Düzeltilmiş R^2	.061			.040			.054			.064		
$F_{(1,405)}$	23.30			17.87			24.33			28.66		

Not. sh = standart hata

*** $p < .01$

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının, öz yeterliğin alt boyutu olan *öğrenci katılımına yönelik öz yeterliği* ne şekilde yordadığını ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, denetim odağı ile öğrenci katılımı arasında kurulan doğrusal modelin anlamlı olduğu görülmüştür ($F_{(1-405)} = 23.30, p < .01$). Analiz sonucunda denetim odağının, öğrenci katılımına yönelik öz yeterliğe ilişkin varyansın yaklaşık olarak %6'sını açıkladığı belirlenmiştir. Ayrıca standartlaştırılmış regresyon katsayısının $\beta = -.25, p < .01$ olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının öz yeterliğin alt boyutu olan *öğretim stratejilerine yönelik öz yeterliği* ne şekilde yordadığını ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, denetim odağı ile öğretim stratejileri arasında kurulan doğrusal modelin anlamlı olduğu görülmüştür ($F_{(1-405)} = 17.87, p < .01$). Analiz sonucunda denetim odağının, öğrenci stratejilerine yönelik öz yeterliğe ilişkin varyansın yaklaşık olarak %6'sını açıkladığı belirlenmiştir. Ayrıca standartlaştırılmış regresyon katsayısının $\beta = -.20, p < .01$ olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının öz yeterliğin alt boyutu olan *sınıf yönetimine yönelik öz yeterliği* ne şekilde yordadığını ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, denetim odağı ile sınıf yönetimi arasında kurulan doğrusal modelin anlamlı olduğu görülmüştür ($F_{(1-405)} = 24.33, p < .01$). Analiz sonucunda denetim odağının, öğrenci katılımına yönelik öz yeterliğe ilişkin varyansın yaklaşık olarak %6'sını açıkladığı belirlenmiştir. Ayrıca standartlaştırılmış regresyon katsayısının $\beta = -.23, p < .01$ olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının öz yeterliği ne şekilde yordadığını ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, denetim odağı ile öz yeterliğin geneli arasında kurulan doğrusal modelin anlamlı olduğu görülmüştür ($F_{(1-405)} = 28.66, p < .01$). Analiz sonucunda denetim odağının, öz yeterliğe ilişkin varyansın yaklaşık olarak %6.5'ini açıkladığı belirlenmiştir. Ayrıca standartlaştırılmış regresyon katsayısının $\beta = -.25, p < .01$ olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularından çıkarılan sonuçlara ve bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Öğretmen adaylarının denetim odağı ile öz yeterlik arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan bu araştırmada ulaşılan sonuçlar alt problem sırasına göre açıklanmıştır.

5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın birinci alt problemi, “Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançlarının düzeyi nedir” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problem için şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının Öz Yeterlik Ölçeğine verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının öz yeterlik düzeylerinin ($X=3.72$) “oldukça yeterli” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının öz yeterlik ölçeğinin alt boyutları için aldıkları puanların aritmetik ortalamasına bakıldığında öğrenci katılımı ($X=3.75$), öğretim stratejileri ($X=3.70$), sınıf yönetimi ($X=3.73$) boyutlarında öz yeterlikleri “oldukça yeterli” düzeyde çıkmıştır.

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının aritmetik ortalamasına bakıldığında ($X=2.59$) “pek uygun değil” düzeyinde çıkmıştır.

5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın ikinci alt problemi “Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları cinsiyetlerine göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğretmen adaylarının öz yeterlilik inançları cinsiyet değişkenine göre öğretim stratejileri ve sınıf yönetimi alt boyutlarında ve ölçeğin genelinde anlamlı biçimde farklılaşmazken, öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik boyutunda anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma kadın öğretmen adayları lehinedir.

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının cinsiyetlerine göre değişip değişmediğini test etmek amacıyla yapılan *t* testi sonucunda, cinsiyet değişkenine göre öğretmen adaylarının denetim odağında ilişkin algılarının cinsiyetlerine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

5.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları mezun oldukları lise türüne göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğretmen adaylarının öz yeterliklerinde, öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik, öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik, sınıfı yönetimine yönelik öz yeterlik boyutlarında ve öz yeterlik geneli açısından mezun olunan lise türü değişkenine göre anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin mezun oldukları lise türüne göre anlamlı şekilde değişmediğini göstermiştir. Bu sebeple farklı türde liselerden mezun olan öğretmen adaylarının öz yeterliklerinin benzer düzeyde olduğu yorumu yapılabilir.

Mezun olunan lise türü değişkenine göre yapılan analizler sonucunda öğretmen adaylarının, denetim odağına ilişkin görüşlerinin mezun oldukları liseye göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

5.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları sınıflarına göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?” olarak ifade edilmiştir. Bu alt problem ile ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğretmen adaylarının öz yeterlik algılarında, öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik, öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik, sınıfı yönetimine yönelik öz yeterlik boyutlarında ve öz yeterlik ölçeğinin genelinde sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır.

Dolayısıyla farklı sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarının benzer öz yeterlik inancına sahip olduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarının denetim odağı algıları öğrenim görülen sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple farklı sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarının denetim odaklarına ilişkin algılarının benzer olduğu söylenebilir.

5.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın beşinci alt problemi “Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları arasındaki ilişkinin düzeyi nedir?” biçiminde ifade edilmiştir. Bu alt problem ile ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğretmen adaylarının denetim odağı ile öz yeterlikleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek için yapılan korelasyon analizi sonuçlarına bakıldığında, denetim odağının geneli ile öz yeterliğin geneli arasında negatif yönde düşük düzeyde $r = -.25$, $p < .01$ anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Buna göre öz yeterlik inancı yüksek olan öğretmen adaylarının daha içsel denetim odağına sahip olduğu söylenebilir.

5.1.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın altıncı alt problemi “Öğretmen adaylarının denetim odağı, öz yeterlik inançlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?” biçiminde ifade edilmiştir. Bu alt problem ile ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğretmen adaylarının denetim odağına ilişkin algılarının öz yeterliği ne şekilde yordadığını ortaya koymak amacıyla yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, denetim odağı ile öz yeterliğin geneli arasında kurulan doğrusal modelin anlamlı olduğu görülmüştür. Analiz sonucunda denetim odağının, öz yeterliğe ilişkin varyansın yaklaşık olarak %6' sını açıkladığı belirlenmiştir.

5.2. ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda araştırmacılar ve uygulayıcılar için bazı öneriler de bulunulmuştur.

5.2.1. Uygulayıcılar İçin Öneriler

1) Araştırmada öğretmen adaylarının denetim odağı incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının denetim odağı ölçeğinden aldıkları puanların aritmetik ortalamasının düşük olduğu görülmüştür. Öğretmen adaylarının içten denetimli olması için ders programlarında ve derslerin işlenişinde onların kişilik özelliklerini geliştirecek ve içten denetimli olmalarına katkı yapacak kendini ifade etme, raporlar hazırlayıp sunma gibi etkinliklere yer verilebilir.

2) Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancı ile denetim odağı arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu sonucu göz önüne alındığında öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının düzeyi arttıkça daha içsel denetimli oldukları söylenebilir. Bu sebeple öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının düzeyini arttıracak imkânlar sunulabilir. Öğretmen adaylarının öz yeterlik inancının güçlenmesi ve kendilerini geliştirebilmeleri için araştırma inceleme yapma ve bunları sunma fırsatı verilebilir.

3) Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inanç düzeylerini geliştirecek sempozyum, panel, konferans gibi etkinlikler düzenlenebilir.

4) Denetim odağı öğretmen adaylarının önemli kişilik özelliklerinden biridir. Literatürde yapılan araştırmaların sonucunda öğretmen adaylarının denetim odakları öğrencilerinin denetim odağının gelişimini etkilediği görülmüştür. Bu sebeple eğitim fakültelerine alınacak öğrencilerin kişilik özellikleri incelenebilir. Ayrıca eğitimleri boyunca denetim odağının olumlu olarak gelişmesi için çalışmalar yapılabilir.

5) Bu araştırmada öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançlarının okudukları sınıfa göre anlamlı farklılaşmadığı görülmüştür. Öğretmen adaylarının okuduğu sınıf düzeyi arttıkça denetim odağı ve öz yeterlik inancının artması beklenen bir durumdur. Bu nedenle öğrencilerin aldıkları derslerde denetim odağının ve öz yeterliliğinin gelişimini sağlamaya yönelik etkinliklere yer verilmelidir.

5.2.2. Araştırmacılar İçin neriler

1) Araştırma sonucuna göre ğretmen adaylarının öz yeterlikleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Fakat yapılan literatür çalışmasında bu araştırma sonucu ile çelişen araştırmaların olduğu grlmştir. Bu konuda daha ayrıntılı nitel araştırmalar yapılabilir.

2) ğretmen adaylarının daha içsel denetimli olmaları için ne tür çalışmalar yapılabileceği araştırılabilir.

3) Yapılan literatür çalışmasında denetim odağı ve öz yeterlik arasındaki ilişkiyi inceleyen az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bu sebeple farklı örneklem gruplarında denetim odağı ve öz yeterlikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar yapılabilir.

4) ğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik inançları arasındaki ilişkiyi inceleyen bu araştırma İnönü Universitesinde okuyan ğretmen adaylarının görüşleri alınarak yapılmıştır. Buna benzer bir araştırma farklı üniversitelerde okuyan ğretmen adayları ile yapılıp sonuçları karşılaştırılabilir.

5) Denetim odağı dışında ğretmen adaylarının öz yeterlik inanç düzeylerini yordayacağı düşünülen farklı değişkenlerle araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akar, Ö. (2011). *İlköğretim okullarının başarı durumlarına göre yöneticilerin duygusal zekâları ile öğretmenlerin öz yeterlilikleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi (Ankara ili örneği)*(Yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akbalık, Ö. (2005). *Üniversite öğrencilerinde kaygı belirtileri ve iç- dış kontrol odağı inancı ile öğrenilmiş güçlülük arasındaki ilişkiler* (Yüksek lisans tezi), Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Akbaş, A. ve Çelikkaleli, O. (2006). Sınıf öğretmeni adaylarının fen öğretimi öz-yeterlik inançlarının cinsiyet, öğrenim türü ve üniversitelerine göre incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 98-110.
- Akbulut, E. (2006). Müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin denetim odaklarına ilişkin algıları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(3), 171-180.
- Akkaya, R. (2015). *Öğretmenlerin kontrol odağı ile iş doyumunu arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Akkoyunlu, B. ve Kurbanoglu, S. (2003). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı ve bilgisayar öz-yeterlik algıları üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(24), 1-10.
- Akkoyunlu, B. ve Kurbanoglu, S. (2004). Öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı ve öz-yeterlik inancı üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 11-20.
- Akkoyunlu, B., Orhan, F. ve Umay, A. (2005). Bilgisayar öğretmenleri için bilgisayar öğretmenliği öz-yeterlik ölçeği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 1-8.
- Aksoy, R. (2011). *Ortaöğretim öğretmenlerinin öğretmen öz yeterlik ve yapılandırmacı öğrenme ortamı düzenleme becerilerine yönelik algıları* (Yüksek lisans tezi), Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Alabay, E. (2006). İlköğretim okul öncesi öğretmen adaylarının fen ile ilgili öz yeterlik inanç düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2(1).
- Aldan Karademir, Ç. (2013). *Öğretmen adaylarının sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerinin öğretmen öz yeterlik düzeyine etkisi* (Doktora tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Altunçekiç, A., Yaman, S. ve Koray, O. C. ve (2004). Fen bilgisi öğretmen adaylarının öz-yeterlik inanç düzeylerinin incelenmesi üzerine bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 355-364.

- Altinkurt, Y. K. (2012). *Üniversite çalışanlarının psikolojik yıldırma algıları ile denetim odağı arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi), Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Altun, T. (2015). *Pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları, öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Ashton, P. T. (1984). Teacher efficacy: A motivational paradigm for effective teacher education. *Journal of Teacher Education*, 35 (5), 28-32.
- Aslan, H. (2006). *Çalışanların iş doyumuna düzeylerine göre depresyon, benlik saygısı ve denetim odağı algısı değişkenlerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aşkar, P. Ve Umay, A. (2001). İlköğretim matematik öğretmenliği öğretmen adaylarının bilgisayarla ilgili öz yeterlik algısı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(21), 1-8.
- Ateş, A. (2014). *Güzel sanatlar eğitimi öğrencilerinin öğretmen öz yeterlik inançlarının belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aylar, F. ve Aksin, A., (2011). Öğretmen adaylarının öz-yeterlik inanç düzeyleri ve problem çözme becerileri üzerine bir araştırma (Amasya örneği), *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 299-313.
- Balcı, A. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler* (8. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 191–215.
- Bandura, A. (1995). *Exercise of personal and collective efficacy in changing societies*. Cambridge University Press, New York.
- Basım, H. N. ve Şeşen, H. (2006). Kontrol odağının çalışanların nezaket ve yardım etme davranışlarına etkisi: kamu sektöründe bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 159-168.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. Çakmak, E. K. Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (2012). *İnsan ve davranışı* (24. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Çapa, Y., Çakıroğlu, J., ve Sarıkaya, H. (2005). Öğretmen öz yeterlik ölçeği Türkçe uyarlamasının geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 30(137), 74-81.
- Çapri, B. ve Çelikkaleli, Ö. (2008). Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 33-53.
- Çelikkaleli, Ö. (2004). Lise öğrencilerinde sosyal yetkinlik beklentisi ve psikolojik ihtiyaçlar (Yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Çetinkaya, R. (2007). Türkçe öğretmeni adaylarının yeterlilik algıları ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Çınar, O. ve Karcıoğlu, F. (2012). Büro yönetimi bölümü öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri ve kontrol odağı inançları üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 16(3), 283-296.
- Çıngı, H. (1990). *Örnekleme kuramı*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Basım Evi.
- Çinko, S. B. (2009). *Okul öncesi öğretmenlerinin denetim odağı türleri ve denetim odaklarının öğretmenlik tutumlarına etkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dağ, İ. (1990). *Kontrol odağı, stresle başa çıkma stratejileri ve psikolojik belirti gösterme ilişkileri* (Doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Dağ, İ. (2002). Kontrol odağı ölçeği (KOÖ): Ölçek geliştirme, güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 77-90.
- Dellinger, A. B., Bobbett, J. J., Olivier, D. F. ve Ellett, C. D. (2008). Measuring teachers' self efficacy beliefs: development and use of the TEBS-Self. *Teaching and Teacher Education*, 24, 751-766.
- Dembo, M. ve Gibson, S., (1984). Teacher efficacy: A construct validation. *Journal of Educational Psychology*, 76(4), 569-582.
- Demir, E. (2014). *Farklı denetim odağına sahip evli bireylerin evlilik doyumunun incelenmesi* (Yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Demirtaş, H., Cömert, M. ve Özer, N. (2011). Öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları ve öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 96-111.
- Derbedek, H. (2008). *İlköğretim okul müdürlerinin öğretimsel liderlik özelliklerinin öğretmenlerin öz yeterlikleri üzerindeki etkileri* (Yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

- Dilmaç, O. (2008). Görsel sanatlar öğretmen adaylarının denetim odaklarına ilişkin algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 1-14.
- Dönmez, A. (1985). Denetim odağı, kendine saygı ve üç değişken: çevre büyüklüğü, yaş, aile ortamı. *Eğitim ve Bilim*, 55, 4-15.
- Dönmez, A. ve Başal, A. H. (1985). Çevre büyüklüğü ve 10- 12 yaş ilkökul çocuklarında denetim odağı. *Psikoloji Dergisi*. 5(18). 7-14.
- Dönmez, A. (1986). Denetim odağı: Temel araştırma alanları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 19(1), 259-280.
- Dönmez, S. (2011). *Sınıf öğretmenlerinin fen ve teknoloji dersi öz yeterlik inançlarının denetim odağına göre farklılığının incelenmesi üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Durna, U. ve Şentürk, K. F. (2012). Üniversite öğrencilerinin denetim odaklarını çeşitli değişkenler yardımıyla tespit etmeye yönelik bir çalışma. *ZKU Journal of Social Sciences*, 8(15), 37-48.
- Ekici, G. (2008). Sınıf yönetimi dersinin öğretmen adaylarının öğretmen öz yeterlik algı düzeyine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 98–110.
- Erawan, P. (2011). A path analysis for factors affecting pre-service teachers' teaching efficacy. *American Journal of Scientific Research*, 13, 47-58.
- Ertok Konuk, N. (2011). *Müzik öğretmeni adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlilik algı düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics* (4. baskı). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Genç, E. (2000). *Öğretmenlerde denetim odağının problem çözmeye yönelik yaratıcılıklarıyla ilgisi* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gibbs, C., (2003). Explaining effective teaching: Self-efficacy and thought control of action, *Journal of Education Enquiry*, 4 (2), 1-14.
- Gibson, S., ve Dembo, M. H. (1984). Teacher efficacy: A construct validation. *Journal of Educational Psychology*, 76, 569–582.
- Gürol, A., Altunbaş, S. ve Karaaslan, N. (2010). Öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları ve epistemolojik inançları üzerine bir çalışma. *e-Journal of New World Sciences Academy, Education Sciences*, 5(3), 1395-1404.

- Hazır Bıkmaz, F. (2014). Öz yeterlik inançları. Y. Kuzgun, D. Deryakulu(Ed.), *Eğitimde bireysel farklılıklar*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Hoy, W. K. ve Woolfolk, A. E., (1990). Prospective teachers' sense of efficacy and beliefs about control. *Journal of Educational Psychology*, 82, 81-91.
- Işıksal M. ve Aşkar P. (2003). İlköğretim öğrencileri için matematik ve bilgisayar öz yeterlik algısı ölçekleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 25, 109-118.
- İnanc, Y. B. ve Yerlikaya, E. E. (2011). *Kişilik kuramları* (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Kahyaoğlu, M. ve Yangın, S. (2007). İlköğretim öğretmen adaylarının mesleki öz yeterliklerine ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15 (1), 73-84.
- Karacaoğlu, Ö. C. (2008). Öğretmenlerin yeterlilik algıları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 5(1), 70-97.
- Karakuş, İ. (2017). *Öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (17.baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, A. (2007). *Eğitim psikolojisi*. Malatya: Pegem A Yayıncılık.
- Kesici, Ş. (2008). Democratic teacher beliefs according to the teacher's gender and locus of control. *Journal of Instructional Psychology*, 35(1), 62-67.
- Kıral, E. (2012). *İlköğretim okulu yöneticilerinin mükemmeliyetçilik algısı ve kontrol odağı ile ilişkisi* (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kıvılcım, P. (2014). *Öğretmenlerde iş doyumunu, öz yeterlik inancı ve yaşam doyumunu ilişkisinin karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi). Toros Üniversitesi, Mersin.
- Kiremit, H. (2006). *Fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerinin biyoloji ile ilgili öz yeterlik inançlarının karşılaştırılması* (Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kurt, H., Güngör, F. ve Ekici, G. (2014). The relationship among teacher efficacy, efficacy regarding teaching, and responsibility for student achievement, *Social and Behavioral Sciences*, 116, 802-807.
- Küçükahmet, L. (1993). *Öğretmen yetiştirme*. Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Matbaası.

- Küçükkaragöz, H. (1998). *İlkokul öğretmenlerinde kontrol odağı ve öğrencilerinin kontrol odağının oluşumuna etkileri* (Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Küçükyılmaz, A. ve Duban, N. (2006). Sınıf öğretmeni adaylarının fen öğretimi öz yeterlik inançlarının artırılabilmesi için alınacak önlemlere ilişkin görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 1-23.
- Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973, 24 Haziran). Resmi Gazete. (Sayı: 14574). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>.
- Morgil, İ., Seçken, N. ve Yücel, A. S. (2004). Kimya öğretmen adaylarının öz yeterlik inançlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 62-72.
- Özcan, C. (2017). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterlik inançları ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile ilköğretim bölümlerinin karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Özden, Y. (1999). *Eğitimde Dönüşüm Eğitimde Yeni Değerler*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özden, Y. (2004). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özdemir, S. M. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretim sürecine ilişkin öz yeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 54, 277-306.
- Özer, B. ve Gelen, İ. (2008). Öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine sahip olma düzeyler hakkında öğretmen adayları ve öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 39-55.
- Özmen, E., Özmen D., Devenci, A. ve Taşkın, O. E. (2008). Denetim odağının depresyon ve şizofreniye yönelik tutumlara etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9, 125-131.
- Pajares, F. (1997). *Current Directions in Selfefficacy Research*. In M. L. Maehr & P. R. Pintrich (Eds.), Greenwich, CT: JAI Pres.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized Expectancies For Internal Versus External Control Of Reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80(1).
- Say, M. (2005). *Fen Bilgisi Öğretmenlerinin Öz-Yeterlik İnanışları* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Sayan, H. (2015). Eğitim ve öğretmen. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 585-596.

- Saracaloğlu, A. S., Certel, Z., Varol, R. S. ve Bahadır, Z. (2012). Beden eğitimi öğretmenlerinin öz yeterlik inançları ve denetim odaklarının incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 54-65.
- Saracaloğlu, A. S., Yenice, N. ve Özden, B. (2013). Fen bilgisi, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen öz-yeterlik algılarının ve akademik kontrol odaklarının incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 227-250.
- Saracaloğlu, A. S., ve Yılmaz, S. (2011). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme tutumları ile denetim odaklarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 468-478.
- Sarıkaya, P. (2007). *Tükenmişlik sendromunun kişilik özelliklerinden denetim odağı ile ilişkisi ve bir uygulama* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Schunk, D. H. (1991). Self -efficacy and academic motivation, *Educational Psychologist*, 26, 207-132.
- Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. (21.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Seferoğlu, S.S. (2004). Öğretmen yeterlikleri ve mesleki gelişim, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5 (58). 40-45.
- Severino, S., Aiello, F., Cascio, M., Ficarra, L. ve Messina, R. (2011). Distance education: the role of self-efficacy and locus of control in lifelong learning. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 28, 705-717
- Smith, A. C. ve Mihans, J. R. (2009). Raising issues of student locus of control: Beginning alongitudinal study. *Research in Education*, 81. 63-65.
- Sönmez, V. (2003). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Söylemez, H. (2012). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin öz yeterliklerinin müdürlerinin yönetim becerileri çerçevesinde incelenmesi: Gaziantep ili örneğı* (Yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Şahin, F. ve Gürbüz, S. (2012). Kültürel zekâ ve öz-yeterliliğın görev performansı ve örgütsel vatandaşlık davranışı üzerinde etkisi: çokuluslu örgüt üzerinde bir uygulama. *İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve insan kaynakları dergisi*, 14(2). 123-140.
- Şara, P. (2012). *Sınıf öğretmeni adaylarının öğrenme ve ders çalışma stratejileri, problem çözme becerileri ve denetim odağı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Şengüder, Ş. (2006). *Lise 10-11. sınıf öğrencilerinde denetim odağı ile ruhsal sorunlar arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve akademik başarı ile kıyaslanması* (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Şişman, M. (1999). *Öğretmenliğe giriş* (1. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Taşkın, Ş. C. ve Hacıömeroğlu, G. (2010). Öğretmen öz yeterlik inanç ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması ve sınıf öğretmeni adaylarının öz yeterlik inançları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27.
- Terzi, A. R. (2011). Denetim odağı ve örgütsel vatandaşlık davranışı ilişkisi: Üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Eğitim ve Bilim*, 36(162), 3-15.
- Tümkaya, S. (2000). İlkokul öğretmenlerindeki denetim odağı ve tükenmişlikle ilişkisi. *PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 1-8.
- Tschannen–Moran, M. & Woolfolk Hoy, A. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *teaching and teacher education*, 17(7), 783–805.
- Ünal, S. ve Ada, S., (2001). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Üstüner, M., Demirtaş, H., Cömert, M. ve Özer, N. (2009). Ortaöğretim öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(17), 1-16.
- Üredi, I. ve Üredi, L. (2006). Sınıf öğretmeni adaylarının cinsiyetlerine, buldukları sınıflara ve başarı düzeylerine göre fen öğretimine ilişkin öz-yeterlik inançlarının karşılaştırılması. *Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1(2).
- Yağışan, N. Sünbül, A. M. ve Yücalan, Ö. B. (2007), Eğitim fakültesi güzel sanatlar ve diğer bölüm öğrencilerinin benlik imgesi ve denetim odaklarının karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 595-607.
- Yenice, N. (2012). Öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri ile problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 11(39), 36-58.
- Yenice, N., Evren, B., Özden, B. (2012). Relationship between self-efficacy perceptions of science teacher candidates and academic control focus. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 46, 4044-4049.
- Yeşilyaprak, B. (2014). Denetim odağı. Y. Kuzgun, D. Deryakulu(Ed.), *Eğitimde bireysel farklılıklar*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yetim, A. A. ve Göktaş, Z. (2004). Öğretmenin mesleki ve kişisel nitelikleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12(2), 541-550.

- Yılmaz, E. (2011). *Benlik saygısı, kontrol odağı ve öğrenme stillerinin akademik başarıya etkisi: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Kara Harp Okulu, Ankara.
- Yılmaz M., Gerçek, C., Köseoğlu, P. ve Soran, H. (2004). Yabancı dilde hazırlanan bir öğretmen öz yeterlik ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 260-267.
- Yılmaz M., Gerçek, C., Köseoğlu, P. ve Soran, H. (2006). Hacettepe üniversitesi biyoloji öğretmen adaylarının bilgisayarla ilgili öz-yeterlik inançlarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (30), 278-287.

EK.1. Araştırmada Kullanılan Ölçekler

Değerli Öğretmen Adayı,

Öğretmen adaylarının denetim odağı ve öz yeterlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik bir araştırma yapılacaktır. Bu amaçla düzenlenen bu bilgi toplama aracı üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “kişisel bilgiler”, ikinci bölümde “kontrol odağı ölçeği” ve üçüncü bölümde ise “öğretmen öz yeterlik ölçeği” yer almaktadır. Lütfen, formda yer alan soruların tamamını dikkatlice okuyarak size en uygun olan seçeneği sorunun karşısındaki derecelendirme ölçeği üzerinde tek bir seçenek işaretleyerek doldurunuz. Araştırma sorularını içtenlikle yanıtlamanız araştırmadan elde edilecek bilgilerin doğruluğunu artıracaktır. Bu bilgi toplama aracı ile elde edilen veriler bilimsel çalışma dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Formun hiçbir yerinde adınızı yazmanız gerekmemektedir.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Hasan DEMİRTAŞ
Danışman Öğretim Üyesi

Esra MUTLU YENER
Matematik Öğretmeni

İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

EYD Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER

A. Cinsiyetiniz

() Kadın () Erkek

B. Öğrenim Gördüğünüz Anabilim Dalı

() Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği	() Müzik Öğretmenliği
() Resim- İş Öğretmenliği	() Fen Bilgisi Öğretmenliği
() İlköğretim Matematik Öğretmenliği	() Zihin Engelliler Öğretmenliği
() Özel Eğitim Öğretmenliği	() Okul Öncesi Öğretmenliği
() Sınıf Öğretmenliği	() Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
() Türkçe Öğretmenliği	() İngilizce Öğretmenliği
() Rehberlik ve Psikolojik Danışma Öğretmenliği	

C. Öğrenim Gördüğünüz Sınıf Düzeyi

() 1. Sınıf () 2. Sınıf () 3. Sınıf () 4. Sınıf

D. Mezun olduğunuz lise türünü yazınız.

.....

KONTROL ODAĞI ÖLÇEĞİ

Bu ölçek, insanların yaşama ilişkin bazı düşüncelerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Sizden, bu maddelerde yansıtılan düşüncelere ne ölçüde katıldığınızı ifade etmeniz istenmektedir. Bunun için, her maddeyi dikkatle okuyunuz ve o maddede ifade edilen düşüncenin *sizin* düşüncelerinize uygunluk derecesini belirtiniz. Bunun için de, her ifadenin karşısındaki seçeneklerden *sizin görüşünüzü* yansıtan kutucuğa bir (X) işareti koymanız yeterlidir. “Doğru” ya da “yanlış” cevap diye bir şey söz konusu değildir.

	Hiç uygun değil	Pek uygun değil	Uygun	Oldukça uygun	Tamamen uygun
1. İnsanın yaşamındaki mutsuzlukların çoğu, biraz da şanssızlığına bağlıdır.					
2. İnsan ne yaparsa yapsın üşütüp hasta olmanın önüne geçemez.					
3. Bir şeyin olacağı varsa eninde sonunda mutlaka olur.					
4. İnsan ne kadar çabalarsa çabalasın, ne yazık ki değeri genellikle anlaşılmaz.					
5. İnsanlar savaşları önlemek için ne kadar çaba gösterirlerse gösterebilirler, savaşlar daima olacaktır.					
6. Bazı insanlar doğuştan şanslıdır.					
7. İnsan ilerlemek için güç sahibi kişilerin gönlünü hoş tutmak zorundadır.					
8. İnsan ne yaparsa yapsın, hiç bir şey istediği gibi sonuçlanmaz.					
9. Birçok insan, rastlantıların yaşamlarını ne derece etkilediğinin farkında değildir.					
10. Bir insanın halen ciddi bir hastalığa yakalanmamış olması sadece bir şans meselesidir.					
11. Dört yapraklı yonca bulmak insana şans getirir.					
12. İnsanın burcu hangi hastalıklara daha yatkın olacağını belirler.					
13. Bir sonucu elde etmede insanın neleri bildiği değil, kimleri tanıdığı önemlidir.					
14. İnsanın bir günü iyi başladıysa iyi; kötü başladıysa da kötü gider.					
15. Başarılı olmak çok çalışmaya bağlıdır; şansın bunda payı ya hiç yoktur ya da çok azdır.					
16. Aslında şans diye bir şey yoktur.					
17. Hastalıklar çoğunlukla insanların dikkatsizliklerinden kaynaklanır.					
18. Talihsizlik olarak nitelenen durumların çoğu, yetenek eksikliğinin, ihmalin, tembelliğin ve benzeri nedenlerin sonucudur.					
19. İnsan, yaşamında olabilecek şeyleri kendi kontrolü altında tutabilir.					

	Hiç uygun değil	Pek uygun değil	Uygun	Oldukça uygun	Tamamen uygun
20. Çoğu durumda yazı-tura atarak da isabetli kararlar verilebilir.					
21. İnsanın ne yapacağı konusunda kararlı olması, kadere güvenmesinden daima iyidir.					
22. İnsan fazla bir çaba harcamasa da, karşılaştığı sorunlar kendiliğinden çözülür.					
23. Çok uzun vadeli planlar yapmak her zaman akıllıca olmayabilir, çünkü birçok şey zaten iyi ya da kötü şansa bağlıdır.					
24. Birçok hastalık insanı yakalar ve bunu önlemek mümkün değildir.					
25. İnsan ne yaparsa yapsın, olabilecek kötü şeylerin önüne geçemez.					
26. İnsanın istediğini elde etmesinin talihle bir ilgisi yoktur.					
27. İnsan kendisini ilgilendiren birçok konuda kendi başına doğru kararlar alabilir.					
28. Bir insanın başına gelenler, temelde kendi yaptıklarının sonucudur.					
29. Halk, yeterli çabayı gösterse siyasal yolsuzlukları ortadan kaldırabilir.					
30. Şans ya da talih hayatta önemli bir rol oynamaz.					
31. Sağlıklı olup olmamayı belirleyen esas şey insanların kendi yaptıkları ve alışkanlıklarıdır.					
32. İnsan kendi yaşamına temelde kendisi yön verir.					
33. İnsanların talihsizlikleri yaptıkları hataların sonucudur.					
34. İnsanlarla yakın ilişkiler kurmak, tesadüflere değil, çaba göstermeye bağlıdır.					
35. İnsanın hastalanacağı varsa hastalanır; bunu önlemek mümkün değildir.					
36. İnsan bugün yaptıklarıyla gelecekte olabilecekleri değiştirebilir.					
37. Kazalar, doğrudan doğruya hataların sonucudur.					
38. Bu dünya güç sahibi bir kaç kişi tarafından yönetilmektedir ve sade vatandaşın bu konuda yapabileceği fazla bir şey yoktur.					
39. İnsanın dini inancının olması, hayatta karşılaşacağı birçok zorluğu daha kolay aşmasına yardım eder.					
40. Bir insan istediği kadar akıllı olsun, bir işe başladığında şansı yaver gitmezse başarılı olamaz.					
41. İnsan kendine iyi baktığı sürece hastalıklardan kaçınabilir.					
42. Kaderin insan yaşamı üzerinde çok büyük bir rolü vardır.					
43. Kararlılık bir insanın istediği sonuçları almasında en önemli etkidir.					
44. İnsanlara doğru şeyi yaptırmak bir yetenek işidir; şansın bunda payı ya hiç yoktur ya da çok azdır.					
45. İnsan kendi kilosunu, yiyeceklerini ayarlayarak kontrolü altında tutabilir.					
46. İnsanın yaşamının alacağı yönü, çevresindeki güç sahibi kişiler belirler.					
47. Büyük ideallere ancak çalışıp çabalayarak ulaşılabilir.					

ÖĞRETMEN ÖZYETERLİK ÖLÇEĞİ	Yetersiz	Çok az yeterli	Biraz yeterli	Oldukça yeterli	Çok yeterli
1. Çalışması zor öğrencilere ulaşmayı ne kadar başarabilirsiniz?					
2. Öğrencilerin eleştirel düşüncelerini ne kadar sağlayabilirsiniz?					
3. Sınıfta dersi olumsuz yönde etkileyen davranışları kontrol etmeyi ne kadar sağlayabilirsiniz?					
4. Derslere az ilgi gösteren öğrencileri motive etmeyi ne kadar sağlayabilirsiniz?					
5. Öğrenci davranışlarıyla ilgili beklentilerinizi ne kadar açık ortaya koyabilirsiniz?					
6. Öğrencileri okulda başarılı olabileceklerine inandırmayı ne kadar sağlayabilirsiniz?					
7. Öğrencilerin zor sorularına ne kadar iyi cevap verebilirsiniz?					
8. Sınıfta yapılan etkinliklerin düzenli yürümesini ne kadar iyi sağlayabilirsiniz?					
9. Öğrencilerin öğrenmeye değer vermelerini ne kadar sağlayabilirsiniz?					
10. Öğrettiklerinizin öğrenciler tarafından kavranıp kavranmadığını ne kadar iyi değerlendirebilirsiniz?					
11. Öğrencilerinizi iyi bir şekilde değerlendirmesine olanak sağlayacak soruları ne ölçüde hazırlayabilirsiniz?					
12. Öğrencilerin yaratıcılığının gelişmesine ne kadar yardımcı olabilirsiniz?					
13. Öğrencilerin sınıf kurallarına uymalarını ne kadar sağlayabilirsiniz?					
14. Başarısız bir öğrencinin dersi daha iyi anlamasını ne kadar sağlayabilirsiniz?					
15. Dersi olumsuz yönde etkileyen ya da derste gürültü yapan öğrencileri ne kadar yatıştırabilirsiniz?					
16. Farklı öğrenci gruplarına uygun sınıf yönetim sistemi ne kadar iyi oluşturabilirsiniz?					
17. Derslerin her bir öğrencinin seviyesine uygun olmasını ne kadar sağlayabilirsiniz?					
18. Farklı değerlendirme yöntemlerini ne kadar kullanabilirsiniz?					
19. Birkaç problemlili öğrencinin derse zarar vermesini ne kadar iyi engelleyebilirsiniz?					
20. Öğrencilerin kafası karıştığında ne kadar alternatif açıklama ya da örnek sağlayabilirsiniz?					
21. Sizi hiçe sayan davranışlar gösteren öğrencilerle ne kadar iyi baş edebilirsiniz?					
22. Çocuklarının okulda başarılı olmalarına yardımcı olmaları için ailelere ne kadar destek olabilirsiniz?					
23. Sınıfta farklı öğretim yöntemlerini ne kadar iyi uygulayabilirsiniz?					
24. Çok yetenekli öğrencilere uygun öğrenme ortamını ne kadar sağlayabilirsiniz?					

EK.2. Ölçek Kullanım İzinleri

The screenshot shows an Outlook web interface. The browser address bar displays the URL: <https://outlook.live.com/owa/?path=/mail/inbox/r>. The page title is "Outlook Posta". The user's name "esra mutlu" is visible in the top right corner.

The email subject is "RE: KONTROL ODAĞI ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ". The sender is "İhsan Dağ" with a profile picture and a redacted email address. The email is dated "18.12.2017 (Pzt), 11:08" and is addressed to "Siz".

The email content includes two attachments: "Dağ 2002 KOÖ Geçerlik..." (424 KB) and "KO Ölcegi.doc" (93 KB). Below the attachments, there is a link to download the attachments: "2 ekin (517 KB) Tümünü indir Tümünü OneDrive - Kişisel konumuna kaydet".

The main body of the email contains the following text:

Sayın Esra Mutlu,

Uyarladığım Kontrol Odağı Ölçeğini tez çalışmanızda kullanabilirsiniz.

Başarılar,

Prof. Dr. İhsan DAĞ

Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü
Beytepe Kampüsü 06800 – Ankara - Türkiye

At the bottom of the email, there is a redacted signature block and a redacted URL.

The Windows taskbar at the bottom shows the system tray with the date "28.07.2018" and time "14:17".

Outlook Posta

Posta ve Kişilerde ara

Yeni | Yanıtla | Sil | Arşivle | Gerekli | Süpür | Taşı | Kategoriler | Geri al

Klasörler

Gelen Kutusu 961

Gereksiz E-posta 24

Taslaklar 12

Gönderilmiş Öğeler

Silinmiş Öğeler

Arşiv

Conversation History

Re: ÖĞRETMEN ÖZYETERLİK ÖLÇEĞİ KULLANIM İZNI

Yesim Capa <[redacted]>
18.12.2017 (Pzt), 11:54
Siz

Merhaba,

Ölceği kullanmanızda hicbir sakınca yoktur. Ölcekle ilgili bilgiye <https://blog.metu.edu.tr/capa/instruments-adapted/> adresinden ulaşabilirsiniz.

İyi çalışmalar dilerim.
Yesim Capa Aydın

On 18 Dec 2017, at 10:43, esra mutlu <[redacted]> wrote:

Sayın Yeşim ÇAPA;
İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisiyim. "Öğretmen adaylarının kontrol odağı ve özyeterlik düzeyleri arasındaki ilişki" adlı yüksek lisans tezi hazırlamaktayım. Sizin hazırladığınız "Öğretmen Özyeterlik Ölçeği" adlı ölçeğinizi kullanmak istiyorum. Bundan dolayı izninizi rica ediyorum. Saygılarımla..

Esra MUTLU YENER
İ. Ü. Yüksek Lisans Öğrencisi

Premium'a yükseltin

TR 14:24
28.07.2018

Outlook Posta

Posta ve Kişilerde ara

Yeni | Yanıtla | Sil | Arşivle | Gerekli | Süpür | Taşı | Kategoriler | Geri al

Klasörler

Gelen Kutusu 961

Gereksiz E-posta 24

Taslaklar 12

Gönderilmiş Öğeler

Silinmiş Öğeler

Arşiv

Conversation History

Jale Çakiroğlu <[redacted]>
18.12.2017 (Sal), 11:58
Siz

Yesim_EgitimBilim_Effic...
1 MB

Yesim_Turkishtses.pdf
185 KB

2 eklin (1 MB) Tümünü indir Tümünü OneDrive - Kişisel konumuna kaydet

Esra merhaba,

Tez çalışmada Öğretmen Özyeterlik Ölçeğini kullanabilirsiniz. Ölçekle ilgili bilgiye ekte ulaşabilirsiniz.

Çalışmada başarılar diliyorum.

Jale Çakiroğlu
ODTÜ Eğitim Fakültesi

18.12.2017 10:45 tarihinde esra mutlu yazdı:

Sayın Jale Çakiroğlu;
İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisiyim. "Öğretmen adaylarının kontrol odağı ve özyeterlik düzeyleri arasındaki ilişki" adlı yüksek lisans tezi hazırlamaktayım. Sizin hazırladığınız "Öğretmen Özyeterlik Ölçeği" adlı ölçeğinizi kullanmak istiyorum. Bundan dolayı izninizi rica ediyorum. Saygılarımla..

Premium'a yükseltin

TR 14:28
28.07.2018

EK.3. İnönü Üniversitesi Araştırma İzin Belgesi

 T.C. İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ Eğitim Fakültesi Dekanlığı	
Evrak Tarih ve Sayısı: <u>02/03/2018-E.18520</u>	
+ m m 3 3 5 0 0 0 +	
Sayı : <u>92512750-100</u> Konu : <u>Uygulama İzni</u>	
REKTÖRLÜK MAKAMINA	
İlgili : Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının <u>28.02/2018</u> tarih ve 17686 sayılı yazısı,	
İlgili yazı gereği; Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi yüksek lisans öğrencisi Esra Muthu <u>YENER</u> 'in, Doç. Dr. Hasan <u>DEMİRTAŞ</u> danışmanlığında yürütmekte olduğu "Öğretmen Adaylarının Denetim Odası ve Öz Yeterlilik Alguları Arasındaki İlişki" konulu tez çalışması kapsamında, Fakültemiz öğrencilerine yönelik anket uygulamasında bir sakınca bulunmamaktadır.	
Gereğini bilgilerinize arz/rica ederim.	
e-İmzalıdır Prof.Dr. Nevzat BAYRI Dekan V.	
Dağıtım: Gereği: REKTÖRLÜK MAKAMINA	Bilgi: Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölüm Başkanlığına Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanlığına Güzel Sanatlar Eğitimi Bölüm Başkanlığına Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü Başkanlığına Özel Eğitim Bölüm Başkanlığına Temel Eğitim Bölümü Başkanlığına Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Başkanlığına Yabancı Diller Eğitimi Bölüm Başkanlığına